પ્રજ્ઞા

(પ્રવૃત્તિ દ્વારા જ્ઞાન)

નૂતન શૈક્ષણિક અભિગમ

પ્રજ્ઞા ગીત

બનીએ પ્રજ્ઞાવાન
આપણે બનીએ પ્રજ્ઞાવાન
પ્રજ્ઞા દ્વારા આપણા સૌનું
વિકસતું રહે જ્ઞાન.... (૨)
આપણે બનીએ પ્રજ્ઞાવાન

હમીમળીને શીખીએ સૌએ
અસહાય ના કોઈ...
સૌ સંગાથે વધીએ આગળ
એ જ ખરું અનુષ્ઠાન... (૨)
આપણે બનીએ પ્રજ્ઞાવાન

સોનુ-ચાંદી-રૂપિયા-સત્તા
અઢળક હોય ભલે ને...
જેની પાસે શિક્ષણ સાચું
એ જ ખરાં ધનવાન... (૨)
આપણે બનીએ પ્રજ્ઞાવાન

જીવન સાર્થક બનતું એનું
ધ્યેય છે જેની પાસે...
દ્રઢ નિશ્ચયથી વધતાં આગળ
એ જ ખરાં બળવાન... (૨)
આપણે બનીએ પ્રજ્ઞાવાન

- પ્રકાશ પરમાર

આ સાહિત્ય સર્વ શિક્ષા અભિયાન અંતર્ગત વર્ષ ૨૦૧૪-૧૫માં વિનામૂલ્યે આપવામાં આવેલ છે. જેના સ્પેશિફિકેશન નીચે મુજબ છે.

સાઈઝ : 8.5 x 11, ટુ સેન્ટરપીન
ટાઈટલ : 210 GSM BALLARPUR ART PAPER
ઈનરપેજ : 80 GSM ANDHRA MAPLITHO

ગુજરાત પ્રારંભિક શિક્ષણ પરિષદ
સર્વ શિક્ષા અભિયાન
સેક્ટર-૧૭, ગાંધીનગર

શિક્ષણનો અધિકાર
સર્વ શિક્ષા અભિયાન
સૌ ભણે સૌ આગળ વધે

પ્રજ્ઞા

પ્રારંભિક શિક્ષક તાલીમ

શિક્ષણનો અધિકાર
સર્વ શિક્ષા અભિયાન
સૌ ભણે સૌ આગળ વધે

ગુજરાત પ્રારંભિક શિક્ષણ પરિષદ
સર્વ શિક્ષા અભિયાન
સેક્ટર-૧૭, ગાંધીનગર

પ્રેરણા

શ્રી મુકેશ કુમાર (IAS)
સ્ટેટ પ્રોજેક્ટ ડાયરેક્ટર, એસએસએ અને
કમિશનર ઓફ સ્કૂલ, પ્રાથમિક શિક્ષણ અને
મધ્યાહ્ન ભોજન - ગુજરાત

શ્રી એ.એમ. શર્મા (GAS)
એડિ. સ્ટેટ પ્રોજેક્ટ ડાયરેક્ટર
સર્વ શિક્ષા અભિયાન, ગુજરાત

માર્ગદર્શન

દિનેશભાઈ દેસાઈ
કન્વીનર,
ક્વોલિટી એન્હાન્સમેન્ટ સેલ,
સર્વ શિક્ષા અભિયાન, ગુજરાત

હરેશભાઈ ચૌધરી
અભ્યાસક્રમ કો-ઓર્ડિનેટર,
જી.સી.ઈ.આર.ટી. ગાંધીનગર

ડો. સંજયભાઈ ત્રિવેદી
રિસર્ચ એસોસિયેટ,
જી.સી.ઈ.આર.ટી. ગાંધીનગર

સંકલન

પિયુષભાઈ સુથાર
પેડાગોજી કો-ઓર્ડિનેટર,
ક્યૂઈસેલ, એસએસએ

પ્રકાશચંદ્ર સુથાર
પેડાગોજી કો-ઓર્ડિનેટર,
ક્યૂઈસેલ, એસએસએ

લેખન

પ્રજ્ઞા સ્ટેટ કોરટીમ-ગુજરાત

ડો. ભીખુભાઈ વેગડા	કેતનભાઈ વ્યાસ	નટવરસિંહ પરમાર
મહેન્દ્રભાઈ મકવાણા	પરેશભાઈ દલસાણીયા	રાધાબેન યાદવ
નીતાબેન ઉપાધ્યાય	રણછોડજી જાડેજા	અશોકભાઈ પરમાર
નરેશભાઈ જોષી	રેવાભાઈ પ્રજાપતિ	નિલેશભાઈ નાથાણી
દિલીપભાઈ નાચી	હિતેશભાઈ નાયક	હર્ષવર્ધનસિંહ જાડેજા
અલ્કેશભાઈ છાયા	ધર્મેશભાઈ રામાનુજ	સુચિતભાઈ પ્રજાપતિ
ભાવેશભાઈ પંડ્યા	રાકેશભાઈ પટેલ	નિલેશભાઈ પંડ્યા
હરજીભાઈ પ્રજાપતિ	વૈદહીબેન સોની	સંજયભાઈ પટેલ
જયેશભાઈ પટેલ	પ્રણવભાઈ સુથાર	મેહૂલભાઈ સુથાર

પ્રજ્ઞા તાલીમ - DVD

અનુક્રમ

ભાગ-૧ વારંવાર પૂછાતા પ્રશ્નો (FAQs)

૧. સમૂહકાર્ય... ગુજરાતી કાવ્યગાન
૨. સમૂહકાર્ય... ગુજરાતી વાર્તાકથન
૩. સમૂહકાર્ય... ગુજરાતી શ્રુતલેખન
૪. સમૂહકાર્ય... ગુજરાતી શ્રુતલેખન-અનુકાર્ય
૫. સામૂહકાર્ય... ગુજરાતી-ગીત અભિનય/સીડીનો ઉપયોગ
૬. સમૂહકાર્ય... ગુજરાતી-રમત
૭. સામૂહકાર્ય... ગણિત-મૌખિક (સરવાળા, ગુણાકાર) લેખન, ચકાસણી અને અનુકાર્ય
૮. ટીએલએમ બોક્સમાં ટીએલએમ
૯. ભૌતિક વ્યવસ્થાપન... રેકમાં ટ્રે
૧૦. ભૌતિક વ્યવસ્થાપન... ટ્રે ઉપર સ્ટીકર
૧૧. ભૌતિક વ્યવસ્થાપન... ટ્રેમાં કાર્ડ ગોઠવણી (સમયાંતરે)
૧૨. ભૌતિક વ્યવસ્થાપન... પોર્ટફોલિયો-પ્રોફાઈલ ગોઠવણ
૧૩. ભૌતિક વ્યવસ્થાપન... ટીએલએમ
૧૪. ભૌતિક વ્યવસ્થાપન... સ્વાધ્યાયપોથી ગોઠવણી
૧૫. શિક્ષકનું જૂથ-૧ અને જૂથ-૨ના કાર્યનું નિયમન
૧૬. શિક્ષક દ્વારા જૂથ-૬માં નિયમન અને મૂલ્યાંકન
૧૭. મૂલ્યાંકન પછી બાળકનું પ્લેસમેન્ટ
૧૮. વિદ્યાર્થીએ કરેલ કાર્યની ચકાસણી આધારે જે તે સંકલ્પના/મુદ્દાનું મૂલ્યાંકન
૧૯. સહપાઠી શિક્ષણકાર્યનું નિદર્શન
૨૦. સાથી મદદનું નિદર્શન
૨૧. પોર્ટફોલિયો અને સીસીઈ
૨૨. વાલી અને બાળક સાથે પોર્ટફોલિયો શેરીંગ
૨૩. પ્રોજેક્ટ/અવલોકન, મુલાકાત સંદર્ભનું બાળકનું કાર્ય
૨૪. શિક્ષકની વ્યક્તિગત નોંધપોથી અને તેમાં થતી પ્રાસંગિક નોંધ
૨૫. સત્ર દરમિયાન અધવચ્ચેથી જતાં બાળકને આપવાની થતી વહીવટી માહિતી
૨૬. રિસેશ પછીના બીજા વિષયમાં કાર્ય કેવી રીતે શરૂ કરવું
૨૭. શિક્ષક જૂથ-૧... બાળકનું વ્યક્તિગત શિક્ષણ
૨૮. શિક્ષક જૂથ-૧... બાળકને ટીએલએમ દ્વારા શિક્ષણ
૨૯. શિક્ષક જૂથ-૧... વેઈટિંગમાં રહેતા બાળકનું સ્વઅધ્યયન કાર્ય
૩૦. શિક્ષક જૂથ-૧... પીઅર લર્નિંગ
૩૧. શિક્ષક જૂથ-૧... શિક્ષકનું સ્લેટ વર્ક
૩૨. શિક્ષક જૂથ-૧... બાળકનું કાર્ડનું કાર્ય પૂર્ણ થયે બીજા ગ્રુપમાં બાળકનું જવું
૩૩. શિક્ષક જૂથ-૧... શિક્ષકના કાર્ય દરમિયાન બીજા અન્ય જૂથમાંથી બાળક આવે ત્યારે
૩૪. શિક્ષક જૂથ-૧... શિક્ષક આવૃત્તિ ઉપયોગ
૩૫. બાળકનું સ્વાધ્યાયપોથીમાંનું કાર્ય
૩૬. શિક્ષક દ્વારા સ્વાધ્યાયપોથી ચકાસણી અને અનુકાર્ય
૩૭. સ્વાધ્યાયપોથી... મોટિવેશન સિમ્બોલ
૩૮. અર્લીરીડરનો ઉપયોગ
૩૯. સપ્તરંગી પ્રવૃત્તિઓનું નિદર્શન (પ્રતિનિધિ રૂપ)
૪૦. સપ્તરંગી ડિસ્પ્લે વર્ક
૪૧. લોકલ રિસોર્સનો ઉપયોગ
૪૨. પૂરક વાચન સામગ્રી પરિચય
૪૩. પૂરક વાચક સામગ્રી ઉપયોગ
૪૪. પ્રારંભિક જૂથ વિભાજન

ભાગ-૨ બાળ મનોવિજ્ઞાન ૧ થી ૩૭ ક્લિપ્સ

ભાગ-3 નાવિન્યપૂર્ણ પ્રવૃત્તિઓ

ભાગ-૪ પ્રજ્ઞાગીત : ધોરણ ૧ થી ૪

ધોરણ-૧ ગુજરાતી
૧. હું તો સૂઈ ગઈ'તી
૨. ચુન્નુભાઈની નાવ ચાલી
૩. ગરણી રે બાઈ
૪. વહાણ દરિયે
૫. કલબલ કરતા કાબર
૬. નહાય નદીમાં
૭. ટપાલી કેવો જાદુગર
૮. ઉપરણું મજાનું
૯. ભરતપુરનો ભત્રીજો
૧૦. રણમાં તો છે ઢગલો
ધોરણ-૨ ગુજરાતી
૧૧. ચકીબેન ચકીબેન
૧૨. આવો મેઘરાજા
૧૩. ભલે અમે બાળક
૧૪. દાદાજી તો દાદાજી
૧૫. એક ઝરણું
૧૬. ચોખ્ખું ઘરનું આંગણું
૧૭. ચપટી વગાડતાં આવડી
૧૮. અચ્ચર આવે
૧૯. ગણ્યા ગણાય નહિ
૨૦. પરોઢિયે પંખી જાગીને
૨૧. ચાંદલા ચમકીને
૨૨. ટમી ગઈ સ્કૂલે
૨૩. ઊગીને પૂર્વમાં
ધોરણ-૩ ગુજરાતી
૨૪. પોપટ પાંજરામાં
૨૫. ખાખી બાવો
૨૬. કરો રમકડાં
૨૭. ડુગડુગિયાવાળી
૨૮. સિંહની પરોણાગત
૨૯. ઉખાણાં
ધોરણ-૪ ગુજરાતી
૩૦. દરિયાને તીર
૩૧. નાનો-મોટો
૩૨. દુનિયાની અજાયબીઓ
૩૩. ઊંટ કહે
૩૪. ફાગણિયો
ધોરણ-૧ પર્યાવરણ
૩૫. ચકીબેન ચકીબેન
૩૬. નાનું નાનું સસલું
૩૭. આવ રે ! વરસાદ
૩૮. એક એક ચિન્ટુનું
૩૯. નાની મારી આંખ
૪૦. ચોખ્ખું ઘરનું આંગણું
૪૧. વાંદરાભાઈએ કર્યો
૪૨. આ અમારી ગાડી
૪૩. શાકવાળી આવી
૪૪. તનમનિયો
૪૫. ઉખાણાં
૪૬. બા વિના મને
૪૭. ચોરી કરવા
૪૮. હળ ચલાવે
૪૯. રૂપિયો પાછી દે
ધોરણ-૨ પર્યાવરણ
૫૦. એ એક બિલાડી
૫૧. આ દાતરડું
૫૨. આવો પારેવાં
૫૩. કીડી કરતાં
૫૪. ચાલો જોવા મેળો
૫૫. આપણું આ ગુજરાત
૫૬. હાલો ખેતરીએ
૫૭. વડદાદાની લાંબી
૫૮. ઊગીને પૂર્વમાં
૫૯. આ અમારો દેશ છે
૬૦. રાષ્ટ્રગીત
૬૧. ઉખાણાં
ધોરણ-૩ પર્યાવરણ
૬૨. ઝંડાગીત
૬૩. ધરતીને હું
૬૪. ઊંટ કહે
૬૫. ઝાડભાઈ
ધોરણ-૪ પર્યાવરણ
૬૬. નકશાની સામે
૬૭. એક વરસની ત્રણ
ધોરણ-૧ ગણિત
૬૮. મારું નાક છે એક
૬૯. એક મારી ઢીંગલી
૭૦. એક કબૂતર ચણવા
૭૧. પાંચ-પાંચ ચકલીઓ
૭૨. રવિ પછી તો
૭૩. નાની નિશાળે
૭૪. સસલીબેને સેવ
ધોરણ-૨ ગણિત
૭૫. એક મજાનો માળો
૭૬. કારતકમાં દેવદિવાળી

ભાગ-૫ પ્રજ્ઞા તાલીમ DVD

ભાગ-૬ પ્રજ્ઞા સાહિત્ય (પ્રજ્ઞા વર્ગમાં ઉપયોગમાં લેવાતા તમામ પ્રિન્ટીંગ સાહિત્યની સોફ્ટ કોપી)

૧. ધોરણ ૧ અને ૨
૨. ધોરણ ૩ અને ૪
} અભ્યાસ કાર્ડ, સ્વ અધ્યયન પોથી, શિક્ષક આવૃત્તિ, લેડર, છાબડી, સ્ટીકર, વિદ્યાર્થી પ્રગતી માપન રજીસ્ટર, વાચન માળા, અર્લીરીડર, સચિત્ર બાળપોથી
૩. તાલીમ સાહિત્ય (શિક્ષક અને તજજ્ઞ મોડ્યુલ)

પ્રસ્તાવના

પ્રાથમિક શિક્ષણના ક્ષેત્રમાં સમયાંતરે વિશિષ્ટ અને વિવિધ શૈક્ષણિક પ્રયોગો થઈ રહેલ છે. પ્રજ્ઞા અભિગમ પણ સાતત્યપૂર્ણ શૃંખલા પૈકીનો જ એક અભિગમ છે.

ગુજરાત રાજ્યમાં જૂન-૨૦૧૦થી પ્રજ્ઞા અભિગમનો અમલ થયેલ. જૂન-૨૦૧૪માં ફેઝ-૫ અંતર્ગત અભિગમનો વિસ્તાર થાય છે.

પ્રજ્ઞા અભિગમમાં શીખવા-શીખવવાની વિશિષ્ટ પદ્ધતિને કારણે તેના Learning outcomes સારા મળી રહ્યા છે. પ્રજ્ઞા અભિગમના વ્યાપ વિસ્તારની દૃષ્ટિએ તેમાં શિક્ષણકાર્ય કરતાં શિક્ષકોની વિશેષ પ્રકારની સમજ વિકસાવવી અત્યંત જરૂરી બને છે.

આ તાલીમ માર્ગદર્શિકા અંતર્ગત પ્રજ્ઞા અભિગમ અંતર્ગત અધ્યાપનકાર્ય કરતાં શિક્ષકો માટે વર્ગવ્યવહારના અને વર્ગ પ્રબંધનના વિષયો મૂકવામાં આવ્યા છે. તાલીમના વિવિધ આયામો જેવાં કે ચર્ચા, નિદર્શન, લેખન, એક્સપોઝર, જૂથકાર્ય વગેરેને વિવિધ વિષયોમાં આમેજ કરવામાં આવ્યા છે.

તાલીમ દરમિયાન પૂરતાં અવકાશ સાથે તાલીમ માર્ગદર્શિકાના વિષયોની જાણકારી મળશે ત્યારે આશા છે, આગામી વર્ષે પ્રજ્ઞાવર્ગમાં વધુ સજ્જતા સાથે શિક્ષણ કરી શકીશું.

મુકેશ કુમાર (IAS)
સ્ટેટ પ્રોજેક્ટ ડાયરેક્ટર-એસએસએ અને
કમિશનર ઑફ સ્કૂલ, પ્રાથમિક શિક્ષણ અને
મધ્યાહ્ન ભોજન-ગુજરાત

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	વિષય	પાના નં.
૧.	પ્રજ્ઞા અભિગમ	૩
૨.	વિદ્યાર્થી કેવી રીતે શીખે છે ?	૫
૩.	બાળ મનોવિજ્ઞાન	૯
૪.	વિદ્યાર્થીકેન્દ્રી અભિગમ	૧૩
૫.	શિક્ષક અને વિદ્યાર્થીની બેઠક વ્યવસ્થા	૧૮
૬.	જૂથકાર્ય	૨૨
૭.	સહપાઠી શિક્ષણ	૨૫
૮.	સ્થાનિક સંસાધન અને સામગ્રી	૨૭
૯.	પ્રજ્ઞા સાહિત્ય પરિચય અને ગોઠવણ	૩૦
૧૦.	પ્રારંભિક જૂથ વિભાજન	૩૪
૧૧.	પ્રજ્ઞાવર્ગમાં એક બાળકનું વ્યક્તિગત શિક્ષણ	૩૮
૧૨.	મૂલ્યાંકન-અનુકાર્ય અને ઉપચારાત્મક કાર્ય	૪૦
૧૩.	લેડર રચના	૪૩
૧૪.	માઈલસ્ટોન પરિચય ● ગુજરાતી ● હિન્દી ● ગણિત ● અંગ્રેજી ● પર્યાવરણ	૫૦-૭૨
૧૫.	સપ્તરંગી પ્રવૃત્તિઓ : સર્વાંગીણ વિકાસની પ્રવૃત્તિઓ	૭૩
૧૬.	પોર્ટફોલિયો-પ્રોફાઈલ	૭૮
૧૭.	વિદ્યાર્થી કાર્યનું પ્રદર્શન (ડિસ્પ્લે)	૮૬
૧૮.	ભૂમિકા : શિક્ષક, આચાર્ય CRC-CO, BRP પ્રજ્ઞા BRC-CO	૮૯
૧૯.	કોમ્યુનિટી મોબિલાઈઝેશન	૯૩
૨૦.	FAQS	૯૫

પ્રજ્ઞા અભિગમ

વર્ગખંડના ઉત્તમ શિક્ષણકાર્ય માટે વર્ગશિક્ષક કટિબદ્ધ હોય છે. વર્ગકાર્યમાં કાર્ય કરતી વખતે બાળકની શૈક્ષણિક પ્રગતિના અનુસંધાને શિક્ષકના મનમાં સતત ચિંતન ચાલ્યા જ કરે એ સહજ સ્વાભાવિક પ્રક્રિયા છે. અહીં એક વર્ગની સ્થિતિની સામે તે જ વર્ગમાં બહેતર સ્થિતિ માટે વર્ગખંડ પ્રારૂપમાં કેવા ફેરફાર જરૂરી છે, તે બાબત મૂકાયેલ છે. અહીં મૂકાયેલ પ્રશ્નોના બે વિભાગમાં આપેલ સૂચના અનુસાર જવાબ નોંધો.

પ્રશ્નો	આપણા ધોરણ ૧-૨ ના વર્ગમાં અત્યારે આ થઈ રહ્યું છે ? હા કે ના	આપણા ધોરણ ૧-૨ ના વર્ગમાં આવું હોવું જોઈએ ? હા કે ના
(૧) દરેક બાળકને શીખવવા માટે પૂરતો સમય આપી શકાય છે ?		
(૨) વર્ગમાં ગેરહાજર રહેતા બાળક માટે પૂરક શિક્ષણની વ્યવસ્થા છે ?		
(૩) શિક્ષકની મદદ વગર વર્ગમાં જૂથ - પ્રવૃત્તિ કરાવી શકાય ?		
(૪) રસ-રૂચિ મુજબની પ્રવૃત્તિમાં બાળકને વ્યક્તિગત પસંદગીને અવકાશ છે ?		
(૫) શૈક્ષણિક સાધનોનો દરેક બાળક વ્યક્તિગત રીતે જરૂરિયાતના સમયે ઉપયોગ કરી શકે છે ?		
(૬) વર્ગમાં શીખવેલ વિષયવસ્તુ એક જ પ્રયત્ને દરેક બાળક શીખી જાય છે ?		
(૭) હાલની વર્ગશિક્ષણ પદ્ધતિમાં રોજે રોજ દરેક બાળકનું મૂલ્યાંકન કરી શકાય છે ?		
(૮) એક જ પદ્ધતિએ શીખવવાથી દરેક બાળકને આવડી જાય છે.		
(૯) વર્ગમાં વિશેષ જરૂરિયાતવાળા બાળકો પ્રત્યે પૂરતું ધ્યાન અપાય છે ?		
(૧૦) વર્ગમાં રોજે રોજ દરેક બાળકની સિદ્ધિને પ્રોત્સાહિત કરવાની તક છે ?		

	આપણા ધો - ૧-૨ ના વર્ગમાં અત્યારે આ થઈ રહ્યું છે હા કે ના	આપણા ધો - ૧-૨ ના વર્ગમાં આવું હોવું જોઈએ હા કે ના
(૧૧) ઝડપી શીખી જનાર બાળક અન્ય બાળકને તેનાં શૈક્ષણિક કાર્યમાં મદદ કરે છે ?		
(૧૨) બહુવિધ પ્રતિભા ધરાવતા બાળકને સ્વતંત્ર રીતે વિકસવાની તક છે ?		
(૧૩) દરેક બાળક પોતે હાલમાં કયા તબક્કે છે તે જાતે સમજી શકે છે ?		
(૧૪) બાળકમાં રહી જતી કચાશની પૂર્તતા કરવાનો અવકાશ છે ?		
(૧૫) બાળકને દફતરમાં ભારમાંથી મુક્ત કરાવી શકાય છે ?		
(૧૬) કા.પા. ની મદદ વગર શિક્ષણકાર્ય શક્ય છે ?		

ચર્ચાના અંતે...

- તમારા વર્ગમાં તમે કેવા બદલાવ ઈચ્છો છો ? - તે નોંધો.

____
____
____
____
____
____
____
____

- તમારા વર્ગમાં જે બદલાવ ઈચ્છો છો તે મુજબની તમામ અપેક્ષાઓ પૂર્ણ થાય એવા વર્ગ સંભવ છે...? હવે પછીના પ્રકરણો દ્વારા તેની જાણકારી મળશે...

વિદ્યાર્થી કેવી રીતે શીખે છે ?

વર્ગખંડમાં શિક્ષક શિક્ષણકાર્ય દરમિયાન વિવિધ પદ્ધતિ-પ્રયુક્તિ દ્વારા વિદ્યાર્થીને શીખવે છે, તેમ છતાં શિક્ષણ દ્વારા શીખવાતી પદ્ધતિ-પ્રયુક્તિ ઉપરાંત બીજી અનેક બાબતો થકી વિદ્યાર્થી શીખતો રહે છે.

અહીં આપણે વિદ્યાર્થી કેવી-કેવી રીતે શીખે છે ? - તે વિશે જાણીશું.

પ્રવૃત્તિ - ૧ **શાળામાં આવતાં પહેલાં બાળક શું-શું શીખીને આવે છે ? ચર્ચા કરો. તેની નોંધ કરો.**

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

પ્રવૃત્તિ - ૨ **પંચેન્દ્રિયો દ્વારા ઓળખ.**

- પંચેન્દ્રિયો દ્વારા શું-શું શીખી શકાય છે તે નોંધો.

(૧) આંખ - ______________________________

(૨) નાક - ______________________________

(૩) કાન - ______________________________

(૪) જીભ - ______________________________

(૫) ચામડી - ______________________________

પ્રવૃત્તિ - ૩ સસલા-કાચબાની વાર્તા.

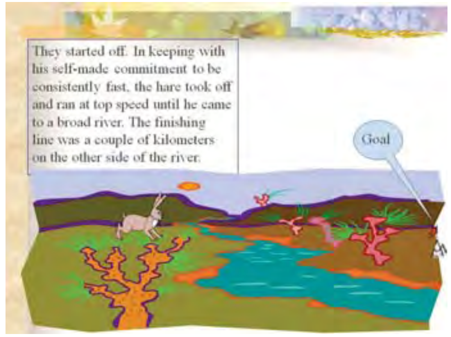

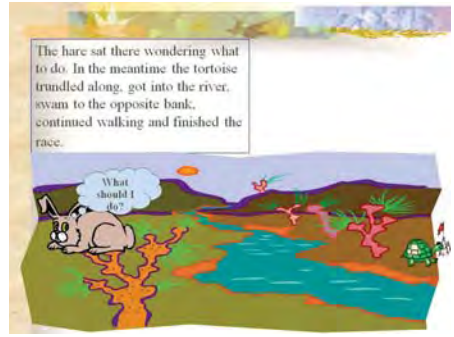

The moral of the story?

First identify your core competency and then change the playing field to suit your core competency.

In an organization, if you are a good speaker, make sure you create opportunities to give presentations that enable the senior management to notice you.

If your strength is analysis, make sure you do some sort of research, make a report and send it upstairs.

Working to your strengths will not only get you noticed, but will also create opportunities for growth and advancement.

The story still hasn't ended …

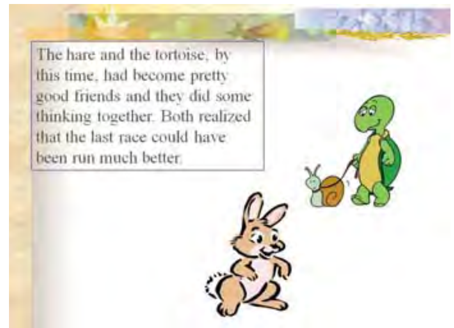

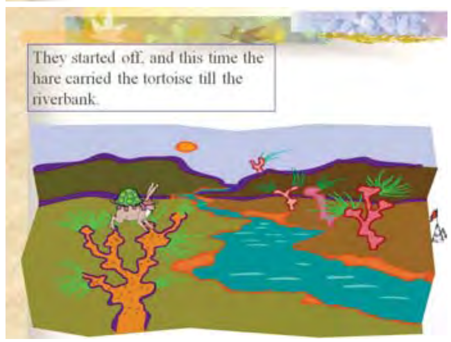

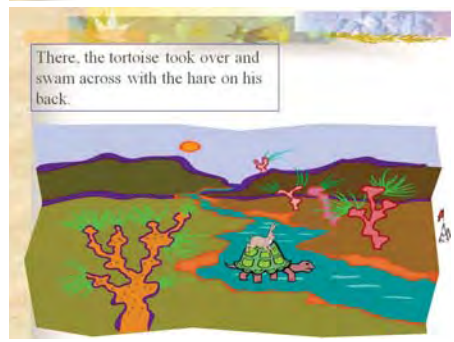

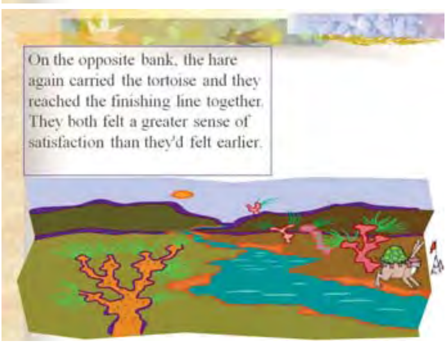

The moral of the story?

It's good to be individually brilliant and to have strong core competencies; but unless you're able to work in a team and harness each other's core competencies, you'll always perform below par because there will always be situations at which you'll do poorly and someone else does well.

Teamwork is mainly about situational leadership, letting the person with the relevant core competency for a situation take leadership.

There are more lessons to be learnt from this story.

Note that neither the hare nor the tortoise gave up after failures. The hare decided to work harder and put in more effort after his failure. The tortoise changed his strategy because he was already working as hard as he could.

In life, when faced with failure, sometimes it is appropriate to work harder and put in more effort. Sometimes it is appropriate to change strategy and try something different. And sometimes it is appropriate to do both.

The hare and the tortoise also learnt another vital lesson. *When we stop competing against a rival and instead start competing against the situation, we perform far better.*

To sum up, the story of the hare and tortoise teaches us many things:

- *Never give up when faced with failure*
- *Fast and consistent will always beat slow and steady*
- *Work to your competencies*
- *Compete against the situation, not against a rival.*
- *Pooling resources and working as a team will always beat individual performers*

Let's go and build stronger teams!

- સસલો અને કાચબો સ્પર્ધાને અંતે શું શીખ્યા ?

____

____

____

____

પ્રવૃત્તિ - ૪ **૭ સે.મી. ત્રિજ્યા ધરાવતા વર્તુળનો પરિધ સૂત્ર અને સાધન વડે શોધો.**

સૂત્ર વડે વર્તુળનો પરિધ = $2\pi r$ = ... સે.મી.	સાધન વડે 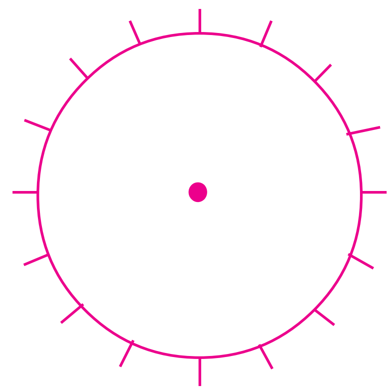 ૭ સે.મી. પરીધ = ... સે.મી.

- સૂત્ર અને સાધન-સામગ્રી પૈકી કઈ બાબતથી શીખેલું વધુ યાદ રહેતું હોય છે ?

____

____

____

____

- પ્રવૃત્તિઓને આધારે નક્કી કરો કે વિદ્યાર્થી કઈ-કઈ રીતે શીખે છે ?

____

____

____

____

બાળમનોવિજ્ઞાન

વર્ગખંડમાં કાર્યરત શિક્ષક બાળમાનસને ઓળખે તે અત્યંત જરૂરી છે. 'તારે જમીં પર' ફિલ્મમાં બાળમનોવિજ્ઞાનને ધ્યાને રાખી અદ્ભુત ફિલ્માંકન થયું છે. ફિલ્મની કેટલીક બાબતો નિહાળી. બાળ મનોવિજ્ઞાન શું છે ? તેને સમજવાની શા માટે જરૂરિયાત છે તે જાણી શકાશે.

– ફિલ્મની વિવિધ ક્લીપને આધારે તજ્જ્ઞ દ્વારા પૂછવામાં આવતી બાબતો પર ચર્ચા કરી બાળમનોવિજ્ઞાન વિશેના મુદ્દા નોંધો.

ક્લીપ ક્રમ	ફિલ્મ સ્લોટ, વિષયવસ્તુ-પ્રશ્ન
૧.	રસ્તામાંથી મળેલ વસ્તુને કેમ નીરખે છે ? પોતાની કાપડની કોથળીમાં કેમ મૂકી દે છે ? **બાળમનોવિજ્ઞાન :** ______________________ ______________________
૨.	પોતાના ઘરે પહોંચતા મમ્મીએ હાથ-પગ ધોવાનું કહ્યું, છતાં તે ફ્રિજ ઉપરના માછલીપોટ પાસે કેમ દોડી જાય છે ? **બાળમનોવિજ્ઞાન :** ______________________ ______________________
૩.	મા પૂછે છે, એક્ઝામ પેપર મળવાના હતા. તેણે કેમ જવાબ ના આપ્યો ? **બાળમનોવિજ્ઞાન :** ______________________ ______________________
૪.	કૂતરાના ભસવાનો અવાજ આવતાં જ એ બહાર કેમ જાય છે ? **બાળમનોવિજ્ઞાન :** ______________________ ______________________
૫.	ક્રિકેટ રમતી વખતે બોલ બીજા તરફ નંખાઈ જતાં મિત્ર અપશબ્દો બોલે છે. તે કેમ ઝઘડી પડે છે ? **બાળમનોવિજ્ઞાન :** ______________________ ______________________
૬.	ફૂલ-છોડના કૂંડા કેમ તોડી નાંખે છે ? **બાળમનોવિજ્ઞાન :** ______________________ ______________________
૭.	પતંગ જોઈને રડવું કેમ બંધ થયું ? **બાળમનોવિજ્ઞાન :** ______________________ ______________________
૮.	ઝઘડામાં પિતા પોતાનો જ વાંક કાઢે છે ત્યારે તે ઘરમાં મિત્ર જોડે ફરી વાર કેમ ઝઘડે છે ? **બાળમનોવિજ્ઞાન :** ______________________ ______________________

૯. પપ્પા બૅગ ભરે છે ત્યારે તેઓને કેમ જવાનું કારણ પૂછે છે ?
બાળમનોવિજ્ઞાન : ____________________

____

૧૦. માતા-પિતાની લાઈફ સ્ટાઈલ ધમાલભરી બની છે. ઈશાનની લાઈફ સ્ટાઈલમાં કેમ બદલાવ નથી આવ્યો ?
બાળમનોવિજ્ઞાન : ____________________

____

૧૧. શાળાના પ્રાર્થના સંમેલનમાં બાળકો આંખો ખોલીને કેમ જોયા કરે છે ?
બાળમનોવિજ્ઞાન : ____________________

____

૧૨. બૂટ-પૉલિસ નથી કર્યા ત્યારે શિક્ષક લાઈનમાંથી બહાર કાઢે છે. ઈશાન કેમ ધીમે-ધીમે ચાલે છે ?
બાળમનોવિજ્ઞાન : ____________________

____

૧૩. વર્ગખંડમાં શિક્ષિકા પેરેગ્રાફમાં જોવાની સૂચના આપે છે. તેનું ધ્યાન ત્યાં હોવાને બદલે ખાબોચિયામાં કેમ છે ?
બાળમનોવિજ્ઞાન : ____________________

____

૧૪. વાંચનમાં ભૂલો પડતાં ઈશાનને વર્ગ બહાર કાઢવામાં આવે છે. શિક્ષક આમ કેમ કરે છે ?
બાળમનોવિજ્ઞાન : ____________________

____

૧૫. ઈશાને મેથ્સનું લેસન અને ટેસ્ટપેપર પર સહી કરાવી નથી. તે શા માટે વર્ગ છોડીને ભાગી જાય છે ?
બાળમનોવિજ્ઞાન : ____________________

____

૧૬. વર્ગ બહારના દૃશ્યો...
- પાલખ પર ચડતો માણસ
- બરફનો ગોળો બનાવતો માણસ
- JCB મશીન
- ઊંચેથી પાણી પીતો માણસ
- દરિયાના મોજાં... વગેરે તે રસપૂર્વક કેમ જોવે છે ?

બાળમનોવિજ્ઞાન : ____________________

____

૧૭. ઘરે આંગળી વડે રંગોનું મિશ્રણ બનાવી રંગ પૂરે છે. બરફના ગોળા અને આંગળી વડે રંગોનું મિશ્રણ એ બંને બાબતમાં શું અનુસંધાન છે ?
બાળમનોવિજ્ઞાન : ____________________

____

૧૮. હોમવર્ક કરાવતી વખતે માતાએ વાપરેલા શબ્દોની શું અસર થાય ?

બાળમનોવિજ્ઞાન : ____________________

____

૧૯. રાત્રે સૂતી વખતે શાળામાંથી ભાગી જવાની ઘટના ભાઈને કેમ કહી દે છે ?

બાળમનોવિજ્ઞાન : ____________________

____

૨૦. એબસન્ટનોટ બનાવતી વખતે શું કામ બિમાર હોવાનું શિક્ષક આગળ નાટક કરે છે ?

બાળમનોવિજ્ઞાન : ____________________

____

૨૧. પોતાની ખોટી ચિઠ્ઠી પકડાતા તે પિતા સામે નજર કેમ મિલાવી શકતો નથી.

બાળમનોવિજ્ઞાન : ____________________

____

૨૨. ચિઠ્ઠી કોણે લખી-તે શા માટે પિતાને કહેતો નથી ?

બાળમનોવિજ્ઞાન : ____________________

____

૨૩. શિક્ષિકા પ્રશ્નપત્ર બતાવતી વખતે કહે છે-''કોણ કહેશે કે તું રોહન અવસ્થીનો ભાઈ છે ?'' ત્યારે તે કેમ દુઃખી થાય છે ?

બાળમનોવિજ્ઞાન : ____________________

____

૨૪. માતા, ઈશાન દ્વારા દોરાયેલ ચિત્રની ડાયરી બે-ત્રણ વખત જોવે છે. ઈશાને આ ડાયરી દ્વારા શું સંદેશ આપ્યો ?

બાળમનોવિજ્ઞાન : ____________________

____

૨૫. રાજન દામોદર નામના મિત્રએ પૂછ્યું, ''તું વર્ષની વચ્ચેથી કેમ આવ્યો ત્યારે ઈશાને કેમ જવાબ ના આપ્યો ?

બાળમનોવિજ્ઞાન : ____________________

____

૨૬. વિજ્ઞાન, વ્યાયામ અને અંગ્રેજી શિક્ષકનું શિક્ષણકાર્ય કેમ યોગ્ય નહોતું ?

બાળમનોવિજ્ઞાન : ____________________

____

૨૭. પુસ્તકો ડસ્ટબીનમાં અને દફતર દીવાલની બહાર ફેંકવાનું દૃશ્ય ઈશાનના મનમાં કેમ સ્ફૂરે છે ?

બાળમનોવિજ્ઞાન : ____________________

____

૨૮. નકુમ સરે ઈશાનનો કાગળ કોરો જોયો. ''કોઈ બાત નહીં, જલદી ભી ક્યા હૈ ?'' આ વાક્યની શું અસર થઈ હશે ?

બાળમનોવિજ્ઞાન : ______________________________

____

૨૯. વર્ગની બહાર ઊભા પગે સજા ભોગવતો ઈશાન, નકુમ સરને કેમ જવાબ નથી આપતો અને દીવાલમાં મોં સંતાડે છે ?

બાળમનોવિજ્ઞાન : ______________________________

____

૩૦. ઈશાનના ઘરે નકુમ સર અને તેના માતા-પિતાની ચર્ચામાં શિક્ષક દ્વારા બાળમનોવિજ્ઞાન ક્યાં-ક્યાં પ્રગટ થાય છે ?

બાળમનોવિજ્ઞાન : ______________________________

____

૩૧. નકુમસર વાર્તામાં આઈન્સ્ટાઈન, ફેડરર, રાઈટબંધુ, લિયોનાર્ડ-ધ-વિન્ચી, અભિષેકના ઉદાહરણોથી ઈશાન ઉપર શું અસર થઈ ?

બાળમનોવિજ્ઞાન : ______________________________

____

૩૨. પગથિયાં પરની રમત દ્વારા શિક્ષકે શીખવવાનો જુદો પ્રયાસ કેમ કર્યો ?

બાળમનોવિજ્ઞાન : ______________________________

____

૩૩. 'સોલોમન આઈલૅન્ડ'ની વાર્તા દ્વારા નકુમસરે પિતાને શું સંદેશ આપ્યો ?

બાળમનોવિજ્ઞાન : ______________________________

____

૩૪. શિક્ષકે ચિત્ર સ્પર્ધા શા માટે યોજી ?

બાળમનોવિજ્ઞાન : ______________________________

____

૩૫. ચિત્ર સ્પર્ધામાં શિક્ષકોને જોડીને નકુમસર શું સાબિત કરવા માંગે છે ?

બાળમનોવિજ્ઞાન : ______________________________

____

૩૬. પોતાનો નંબર બીજો હોવા છતાં નુકમસર કેમ ખુશ છે ?

બાળમનોવિજ્ઞાન : ______________________________

____

૩૭. વિદાય વખતે પિતા કરતાં પણ નકુમસરથી જુદાં પડવાનું ઈશાનને કેમ દુ:ખ છે ?

બાળમનોવિજ્ઞાન : ______________________________

____

વિદ્યાર્થીકેન્દ્રી અભિગમ

વર્ગખંડની પ્રત્યેક બાબત વિદ્યાર્થીને ધ્યાને રાખીને યોજાય તે જરૂરી છે. વર્ગખંડની ભૌતિક બાબતો, શૈક્ષણિક બાબતો અને સમગ્ર વર્ગવ્યવહાર વિદ્યાર્થીકેન્દ્રી કેવી રીતે બનાવી શકાય તે આ વિષય દ્વારા જાણી શકાશે.

પ્રવૃત્તિ - ૧ બ્લૅકબોર્ડ પરનું લખાણ અને બાળકની બેઠક

- પ્રવૃત્તિને અંતે વાંચન માટેના અનુભવો નોંધો.

____

____

____

- બ્લૅકબોર્ડ પર લખાણ લખતી વખતે શું ધ્યાનમાં રાખશો ?

____

____

____

પ્રવૃત્તિ - ૨ સાધન પસંદગી

- વિદ્યાર્થી માટે સાધન પસંદ કરવામાં કઈ-બાબતનું ધ્યાન રાખવું જોઈએ.

____

____

____

પ્રવૃત્તિ - ૩ ફોન્ટ પસંદગી

- અહીં આપવામાં આવેલ ચાર પેરેગ્રાફ પૈકી લીટી-લીટી વચ્ચેનું અંતર, ફોન્ટની સાઈઝ અને ફોન્ટનાં પ્રકારનું અવલોકન કરો.

પેરેગ્રાફ (૧)

ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૨

ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૪

ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૮

ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૧૦

ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૧૨

ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૧૪

ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૧૬

ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૧૮

ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૨૦

ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૨૨

ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૨૪

પેરેગ્રાફ (૨)

લીટી વચ્ચેનું
અંતર ૨ પોઈન્ટ

ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૨
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૪
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૮
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૧૦
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૧૨
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૧૪
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૧૬
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૧૮
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૨૦
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૨૨
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે. ૨૪

પેરેગ્રાફ (૩) (લેફ્ટ એલાયમેન્ટ)

ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.

પેરેગ્રાફ (૪) (ફોન્ટ જુદા)

ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.
ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં ભાઈ-બહેન છે.

- અવલોકનને આધારે નક્કી કરો કે વિદ્યાર્થીઓ માટે ફોન્ટ સાઈઝ, બે લીટી વચ્ચેનું અંતર અને ફોન્ટની પસંદગીમાં શું ધ્યાન રાખવું જોઈએ ?

____

____

____

____

____

પ્રવૃત્તિ - ૪ ચિત્ર પસંદગી

- નીચે આપેલ ત્રણ ચિત્રો પૈકી વિદ્યાર્થી માટે કયું ચિત્ર વધુ અસરકારક બની શકે ?

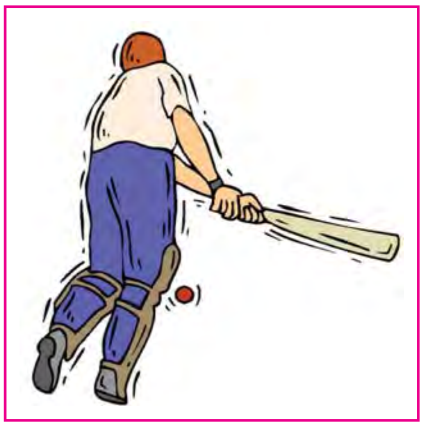
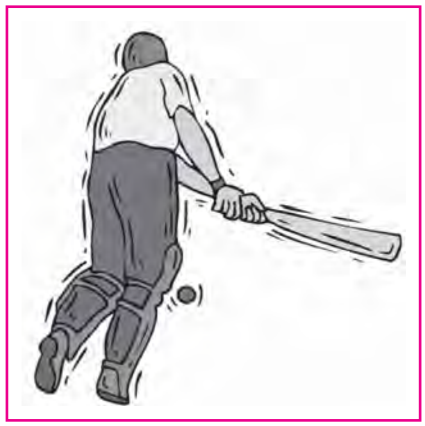
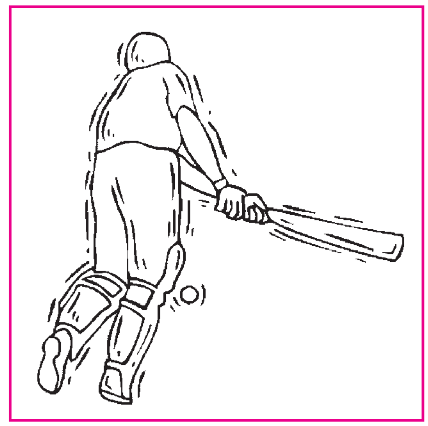

- અવલોકન અને ચર્ચાને અંતે નોંધો :

____

____

____

____

____

પ્રવૃત્તિ - ૫ વાંચન સામગ્રીની પસંદગી

- તજ્જ્ઞ દ્વારા આવેલ વાક્યો પૈકી-બાળકોને કયું વાક્ય વાંચવામાં સરળતા રહે છે ?

____

____

____

- વિદ્યાર્થી માટેની વાંચન સામગ્રી પસંદ કરવામાં શું ધ્યાન રાખવું જોઈએ ?

પ્રવૃત્તિ - ૬ સાહિત્ય નિર્માણ

- તજજ્ઞ દ્વારા બતાવવામાં આવેલ ફ્લેશકાર્ડ પૈકી કયું ફ્લેશકાર્ડ વિદ્યાર્થીઓની દૃષ્ટિએ છે ? કેમ ?

- વિદ્યાર્થીઓ માટે સાહિત્ય નિર્માણ કરતી વખતે કઈ-કઈ બાબતોનું ધ્યાન રાખશો ?

પ્રવૃત્તિ - ૭ લેખન સામગ્રી પસંદગી

- જુદા-જુદા માપની અને પ્રકારની પેન્સિલ અને બાૅલપેન વડે જુદી-જુદી વસ્તુઓ પર લખાણ લખીને તારણ નોંધો. યોગ્ય લાગે ત્યાં (✓) કરો.

	પેન્સિલ				બૉલપેન					કોઈ એક રંગની સ્કેચ પેન
	સાવ નાની	ખૂબ લાંબી	પ્રમાણસર	ઓછી અણીવાળી	માત્ર રિફીલ	ખૂબ લાંબી	સાવ નાની	એકદમ પાતળી	પ્રમાણસર	
ગ્લૉસી પેપર										
સાદો કાગળ										
પૂંઠું										
જીલેટીન પેપર										
ઘૂંટેલો કાગળ										
પ્લાસ્ટિક પેપર										
ટ્રેસિંગ પેપર										

પ્રવૃત્તિ - ૮ **તમે જ્યાં તાલીમ લઈ રહ્યાં છો તે વર્ગમાં કઈ કઈ બાબતો વિદ્યાર્થીકેન્દ્રી લાગતી હોય તે નોંધો.**

- વર્ગમાં કઈ-કઈ બાબતો વિદ્યાર્થીકેન્દ્રી લાગે છે ?

શિક્ષક અને વિદ્યાર્થીની બેઠક વ્યવસ્થા

વર્ગખંડમાં શિક્ષક અને વિદ્યાર્થી વચ્ચે વર્ગવ્યવહાર ચાલતો હોય છે. બાળકોની સાથે બેસીને શિક્ષણકાર્ય કરાવવાના અનેક પ્રયોગો ઉત્તમ સાબિત થયેલ છે. હવે વર્ગમાં બાળકો સાથે શિક્ષણકાર્ય કરાવવું એ વર્ગની અનિવાર્યતા છે.

પ્રશ્ન-૧ હાલમાં તમારા વર્ગનું નીચે પૈકી લાગુ પડતા ચિત્ર સાથે ખરું કરો.

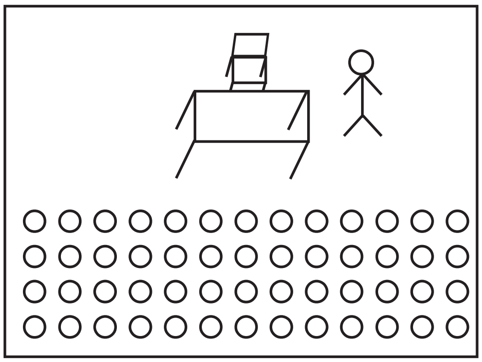

વર્ગ-૧

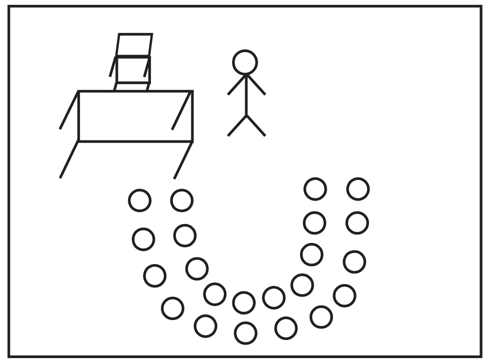

વર્ગ-૨

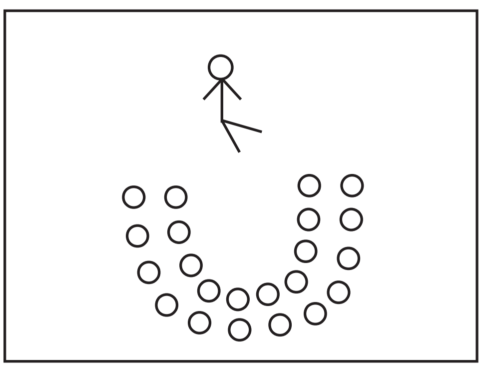

વર્ગ-૩

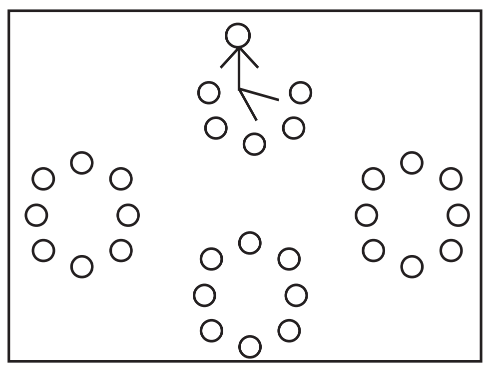

વર્ગ-૪

પ્રશ્ન-૨ ચિત્રમાં દેખાતા વર્ગ-૧ થી ૩ દરમિયાનના દૃશ્યો ક્યારે-ક્યારે વર્ગમાં દેખાય છે ? વર્ગ-૪નું દૃશ્ય દેખાય તેવી સ્થિતિની ક્યારે જરૂર પડે છે ?

____

____

____

____

____

પ્રશ્ન-૩
- એક વર્ગમાં શિક્ષક 'અક્ષર સુધારણા' માટે બ્લૅકબોર્ડનો ઉપયોગ કરી સમગ્ર વર્ગને શીખવી રહ્યા છે.
- બીજા વર્ગમાં શિક્ષક 'અક્ષર સુધારણા' માટે દરેક વિદ્યાર્થીની સ્લેટનો ઉપયોગ કરી વિદ્યાર્થીને વ્યક્તિગત રીતે શીખવી રહ્યા છે. બંને શિક્ષકો પૈકી કયા શિક્ષકનું કાર્ય અસરકારક બની શકે ? કેમ ?

પ્રશ્ન-૪ એક વર્ગમાં એક વિષયના એક એકમના શિક્ષક નીચેના અધ્યાપનક્રમ અનુસાર શિક્ષણકાર્ય કરાવે છે. નીચેના કોઠામાં અધ્યાપનક્રમની કઈ બાબત કોના દ્વારા થવી જોઈએ તેની સામે (✓)ની નિશાની કરો.

	અધ્યાયનક્રમ	શિક્ષકની વ્યક્તિગત મદદ	વિદ્યાર્થી દ્વારા વ્યક્તિગત કાર્ય	નાના જૂથમાં શિક્ષણકાર્ય	સમૂહમાં વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા શિક્ષણ કાર્ય
૧.	પ્રાસ્તાવિક				
૨.	સંકલ્પના સ્પષ્ટીકરણ				
૩.	વિષયવસ્તુ નિરૂપણ				
૪.	દૃઢીકરણ				
૫.	સ્વાધ્યાય				
૬.	મૂલ્યાંકન				
૭.	નિદાન				
૮.	ઉપચાર				

પ્રશ્ન-૫ વિદ્યાર્થી સાથે બેસીને શિક્ષણકાર્ય કરાવવાના ફાયદા શું છે ?

- વિદ્યાર્થીઓ સાથે બેસીને શિક્ષણકાર્ય કરાવતાં વર્ગખંડો

પ્રવૃત્તિ તજ્જ્ઞ દ્વારા કરાવવામાં આવેલ પ્રવૃત્તિને આધારે નક્કી કરો કે વર્ગશિક્ષણમાં "C", "O", "U" કે હરોળ પૈકી કઈ બેઠક વ્યવસ્થા વધુ અનુકૂળ છે ? કેમ ?

____

____

____

____

____

પ્રશ્ન-૬ જૂથકાર્ય માટે વર્ગખંડમાં "C", "O" કે "U" આકારની બેઠક વ્યવસ્થાના ફાયદા લખો.

____

____

____

____

____

____

____

____

જૂથકાર્ય

વર્ગખંડમાં શિક્ષક અને વિદ્યાર્થી વચ્ચે, વિદ્યાર્થી-વિદ્યાર્થી વચ્ચે કે વિદ્યાર્થી દ્વારા વ્યક્તિગત રીતે શૈક્ષણિક કાર્ય થતું હોય છે.

વર્ગખંડમાં શિક્ષક અને વિદ્યાર્થી વચ્ચેના શિક્ષણકાર્ય પછી વિદ્યાર્થી-વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચેના જૂથકાર્યનો અવકાશ જરૂરી છે. જૂથકાર્ય દ્વારા વિદ્યાર્થીઓ અનેક બાબતો સારી રીતે કરી શકે છે. જૂથકાર્ય દ્વારા ટીમ બિલ્ડિંગની ભાવના, સમૂહમાં પોતાનો મત અને પોતાનો મત સમૂહમાં વ્યક્ત કરવાની તક મળે છે.

પ્રવૃત્તિ - ૧ **આપવામાં આવેલ કાગળથી કોઈ પણ એક કૃતિ બનાવો.**

પ્રવૃત્તિ - ૨ **તજ્જ્ઞ દ્વારા આપવામાં આવેલ વિષય પર સમૂહમાં ચર્ચા કરી આખા જૂથનો ૧૦-૧૫ લીટીઓનો એક અહેવાલ લખો.**

પ્રવૃત્તિ - ૩ **તમને આપવામાં આવેલ ચિઠ્ઠીને આધારે તે વિષય પર ટૂંકી નોંધ લખો.**

પ્રવૃત્તિને અંતે...

(૧) પ્રવૃત્તિ-૧માં તમે શું કામ કર્યું ?

____

____

(૨) પ્રવૃત્તિ-૧માં કરેલ કામગીરીને જૂથકાર્ય કહી શકાય ? હા કે ના ? શા માટે ?

____

____

(૩) પ્રવૃત્તિ-૨માં તમે શું કામ કર્યું ?

____

____

(૪) પ્રવૃત્તિ-૨માં થયેલ કાર્યને જૂથકાર્ય કહેવાય ? હા, તો શા માટે ?

____

____

____

(૫) પ્રવૃત્તિ-૧ અને ૨માં શું તફાવત છે ?

____

____

____

(૬) પ્રવૃત્તિ-૩માં શું કાર્ય કર્યું ?

(૭) પ્રવૃત્તિ-૨ અને ૩માં શું તફાવત છે ? કેવી રીતે ?

(૮) પ્રવૃત્તિ-૩માં ખાસ શું વિશેષતા દેખાય છે ?

જૂથકાર્ય...

૧

ચિત્ર-૧માં ચાર વ્યક્તિ ક્યારે પ્રવૃત્તિ પૂરી કરી શકે ?

૨

ચિત્ર-૨ ક્યારે પૂર્ણ થયું હશે ?

૩

ચિત્ર-૩માં સૈનિકો સાહસદ્રશ્ય કેવી રીતે પૂર્ણ કરી શક્યા ?

ચિત્ર-૪માં વિમાન એક સાથે, એક ગતિએ ઊડી શકે છે
તેનું મુખ્ય રહસ્ય શું છે ?

૪

૫

ચિત્ર-૫માં ખેલાડીઓ ક્યારે જીતી શકે ?

૬

ચિત્ર-૬માં વાનરોની પાણી પીવાનું કાર્ય ક્યારે સફળ
થયું હશે ?

૭

ચિત્ર-૭માં કુલ-૫ ચક્રો પૈકી માત્ર બે જ વ્યક્તિ પ્રયત્ન કરે તો કાર્ય સંપૂર્ણ
સફળ થાય ? કેમ

- જૂથકાર્ય વિશે તમારો અભિપ્રાય લખો.

સહપાઠી શિક્ષણ

વર્ગખંડમાં શીખવા-શીખવવાની પ્રક્રિયા દરમિયાન વિદ્યાર્થી અને શિક્ષક, વિદ્યાર્થી-વિદ્યાર્થી વચ્ચે ચર્ચા-વિચાર-વિમર્શ થતો રહે છે, તે પૈકી જૂથકાર્ય દરમિયાન સાથે મળીને કાર્ય કરતાં-કરતાં શીખવાના મુદ્દા કે સમસ્યા માટે જૂથના અન્ય સભ્યો પાસેથી મદદ, માર્ગદર્શન કે ઉકેલ મેળવવાની અરસપરસ પ્રક્રિયા થાય છે. જેને સહપાઠી શિક્ષણ કહે છે.

(૧) જૂથકાર્યના વિષય દરમિયાન કરેલી પ્રવૃત્તિ-૩ (ચિઠ્ઠીમાં આપેલ વિષય ઉપર લખેલ બાબત)માં મુખ્ય શું વિશેષતા હતી ?

____

____

____

(૨) પ્રવૃત્તિ-૩માં તમારી શું ભૂમિકા હતી ?

____

____

____

____

(૩) પ્રવૃત્તિ-૩માં જૂથના અન્ય સભ્યની શું ભૂમિકા હતી ?

____

____

____

(૪) જૂથકાર્ય વખતે અન્ય સભ્યને મદદ કરી હોય અથવા જરૂરિયાત ક્યારે ઊભી થઈ ?

____

____

____

____

(૫) જો અન્યને મદદની જરૂર હોય ત્યારે અથવા તમારે મદદની જરૂર હતી ત્યારે મદદથી શું ફાયદો થયો ?

____

____

____

(૬) વર્ગખંડમાં સહપાઠી શિક્ષણની તકો શિક્ષક કેવી રીતે પૂરી પાડી શકે ?

(૭) ગણિત ધોરણ-૨માં સરવાળાના પ્રકરણમાં સહપાઠી શિક્ષણ કેવી રીતે કરાવી શકાય તે વિચારીને નોંધો.

(૮) સહપાઠી શિક્ષણના ફાયદા લખો.

સ્થાનિક સંસાધન અને સામગ્રી

વર્ગખંડમાં શિક્ષણકાર્ય દરમિયાન શીખવવાની વિવિધ સામગ્રી કે સંસોધનનો ઉપયોગ કરવાનો હોય છે. પાઠ્યક્રમમાં આદર્શ સ્થિતિએ આ સામગ્રી મૂકાયેલ હોય છે. દર્શાવેલ સામગ્રી કે સંસાધન પ્રાપ્ય ન થાય તેવા સંજોગોમાં શીખવવાની કેટલીક બાબતો બાકી રહી જાય છે. તેથી મૂકાયેલ સાધન સામગ્રીને બદલે અન્ય સ્થાનિક સંસાધન કે સામગ્રીના ઉપયોગની જાણકારી વર્ગખંડમાં કાર્ય કરતી વખતે મદદરૂપ થશે.

- નીચેની આપેલી બાબતો સામે સ્થાનિક કઈ સ્થાનિક સામગ્રી કે ઉદાહરણ-સંસાધન ઉપયોગમાં લઈ શકાય તે દર્શાવો.

ક્રમ	દર્શાવેલ બાબત	સ્થાનિક સામગ્રી-સંસાધન કે ઉદાહરણ
૧.	એક પીઝાના ૮ પાઉન્ડ હોય તો આવા ૧૫ પીઝાના કુલ કેટલા પાઉન્ડ થાય ?	
૨.	મણકા ઘોડી 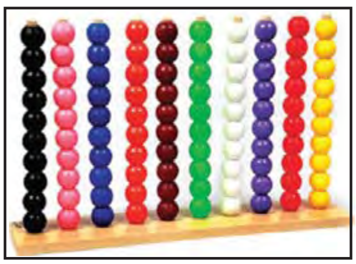	
૩.	પ્રકાશ સીધી લીટીમાં ગતિ કરે છે. 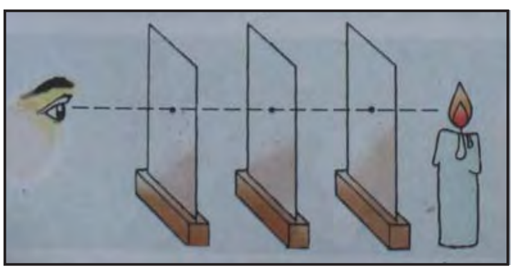	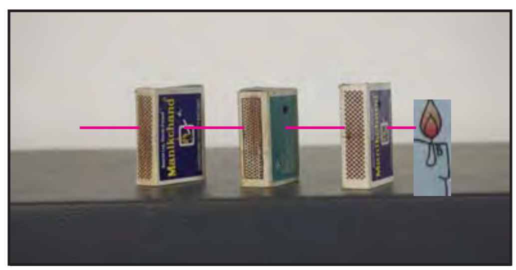
૪.	વાર્તા-એક ગામમાં એક ભાઈને એક યાક હતું. તે તેનો ઉપયોગ ભાર ખેંચવામાં કરતાં હતા.	

પ્રશ્ન-૧ આપેલા ઉદાહરણમાં સ્થાનિક ઉદાહરણ અથવા સામગ્રી વાપરવાથી શું ફાયદો થાય ?

પ્રશ્ન-૨ નીચે આપેલ બાબતો માટે તમે કઈ-કઈ સ્થાનિક સામગ્રી ઉપયોગમાં લેશો ?

ક્રમ	વસ્તુ	સ્થાનિક સામગ્રી
૧.	મણકા	
૨.	મીણબત્તી	
૩.	બીકર	
૪.	ચૂનાનો પથ્થર	
૫.	ડિક્શનેરી બનાવવી (તૈયાર શબ્દો)	
૬.	વાર્તાની CD	
૭.	સ્ટૅથોસ્કોપ	
૮.	પ્રોટીન આપતા પદાર્થો - જેવા કે ઈંડું, કાજુ	
૯.	ટ્રેસીંગ પેપર	
૧૦.	કાર્ડશીટ કાપવા માટે કાતર	

પ્રવૃત્ત - ૧ **વર્તમાનપત્રનો સ્થાનિક સંસાધન તરીકે શું-શું ઉપયોગ થઈ શકે તે લખો.**

પ્રવૃત્તિ - ૨ એક ટ્રક ડ્રાઈવરનો રિસોર્સ તરીકે શું ઉપયોગ થઈ શક્યો ?

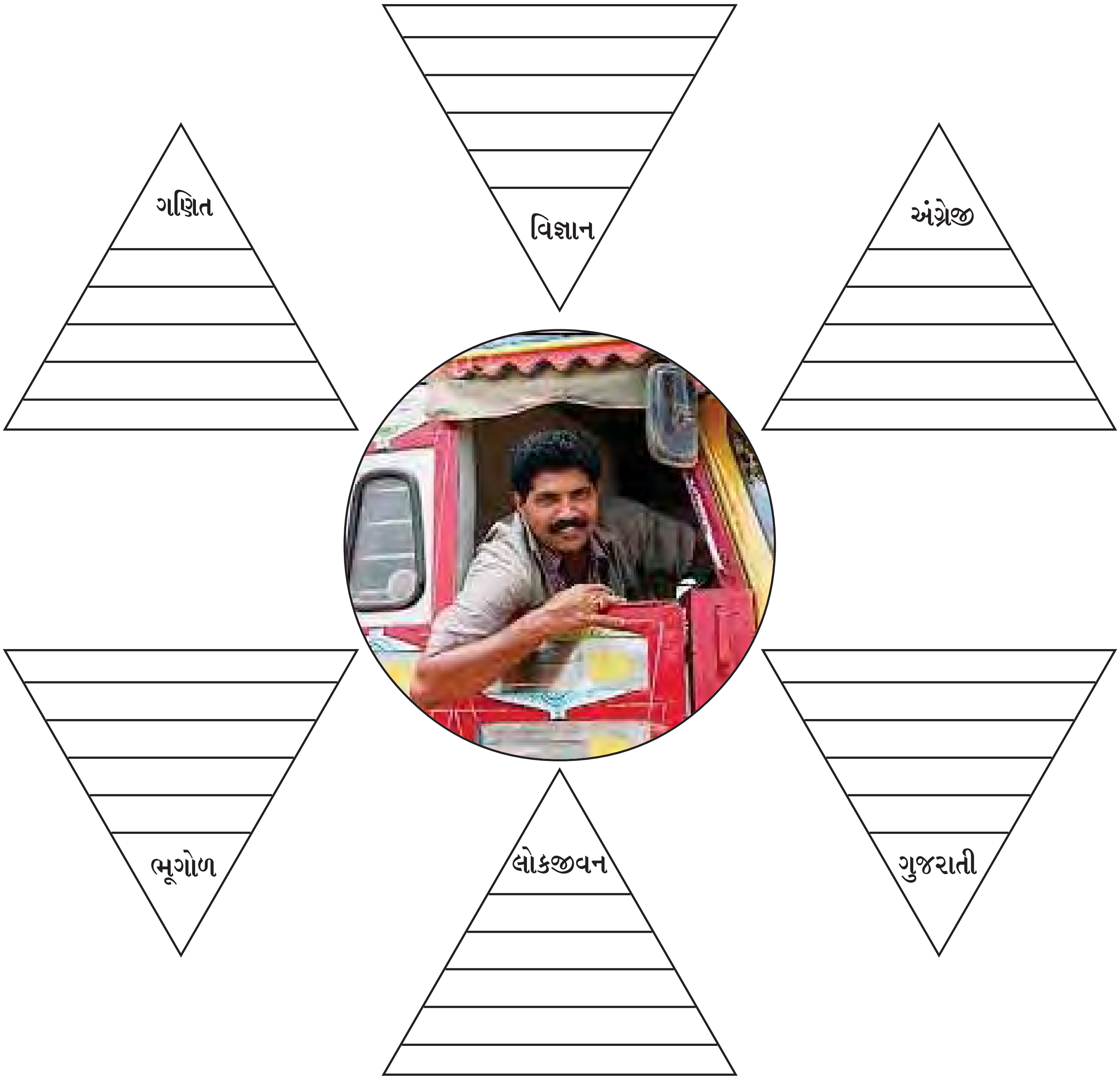

પ્રજ્ઞા સાહિત્ય પરિચય - ગોઠવણ

પ્રજ્ઞા વર્ગમાં વિવિધ પ્રકારનું સાહિત્ય આપવામાં આવે છે. આ સાહિત્યનો પરિચય કરીએ અને જરૂરી નોંધ કરીએ.

ક્રમ	સાહિત્ય ફોટો	આપવામાં આવેલ યુનિટ દીઠ/ વિદ્યાર્થી દીઠ સંખ્યા	- ક્યાં ઉપયોગમાં લેશો ? - ક્યાં ગોઠવશો ?	વિશેષ નોંધ
૧. અભ્યાસકાર્ડ				
૨. લેડર				
૩. છાબડી				
૪. વર્કબુક	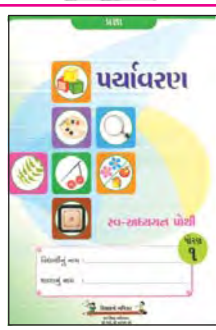			

ક્રમ	સાહિત્ય ફોટો	આપવામાં આવેલ સંસ્થા યુનિટ દીઠ/ વિદ્યાર્થી દીઠ સંખ્યા	- ક્યાં ઉપયોગમાં લેશો ? - ક્યાં ગોઠવશો ?	વિશેષ નોંધ
૫. સચિત્ર બાળ પોથી				
૬. અર્લી રીડર				
૭. બારાક્ષરી કાર્ડ	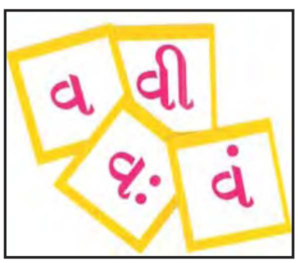			
૮. પ્રગતિ માપન રજિસ્ટર				
૯. શિક્ષક આવૃત્તિ	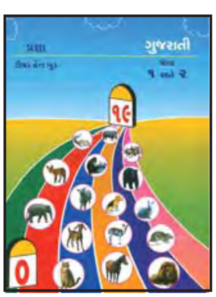			

ક્રમ	સાહિત્ય ફોટો	આપવામાં આવેલ સંસ્થા યુનિટ દીઠ/ વિદ્યાર્થી દીઠ સંખ્યા	- ક્યાં ઉપયોગમાં લેશો ? - ક્યાં ગોઠવશો ?	વિશેષ નોંધ
૧૦. રેઈનબો મૉડ્યુલ				
૧૧. રેઈનબો રજિસ્ટર				
૧૨. સ્ટીકર ચાર્ટ	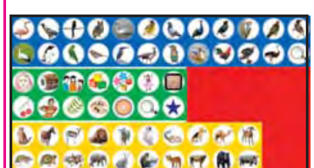			
૧૩. જાતે શીખીએ	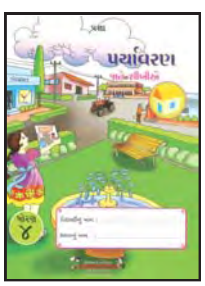			
૧૪. પાકું કરીએ				

ક્રમ	સાહિત્ય ફોટો	આપવામાં આવેલ સંસ્થા યુનિટ દીઠ/ વિદ્યાર્થી દીઠ સંખ્યા	- ક્યાં ઉપયોગમાં લેશો ? - ક્યાં ગોઠવશો ?	વિશેષ નોંધ
૧૫. વાચનમાળા				
૧૬. સોફ્ટબોર્ડ				
૧૭. વિદ્યાર્થી સ્લેટ				
૧૮. શિક્ષક સ્લેટ				
૧૯. રેક				

પ્રારંભિક જૂથ વિભાજન

પ્રજ્ઞા વર્ગમાં સમૂહ શિક્ષણને બદલે વ્યક્તિગત શિક્ષણકાર્ય થાય છે. વર્ગના તમામ બાળકોને વ્યક્તિગત શિક્ષણ કાર્યમાં જોડવા માટે પ્રારંભિક જૂથ વિભાજન કરવું-સમજવું જરૂરી છે.

પ્રારંભિક જૂથ વિભાજન કરતાં પહેલાં નીચેની બાબતો કરવી જરૂરી બનશે.

પ્રવૃત્તિ - ૧ **પ્રજ્ઞા વર્ગનું હાજરીપત્રક કરી ટૂકડી વિભાજન કરવું.**

ધોરણ-૧			
૧.	રમેશ પટેલ		
૨.	આરીફ કુરેશી		
૩.	પન્ના આહિર		
૪.	પાન્કી શાહ		
૫.	પરેશ પ્રજાપતિ		
૬.	મયંક નંદવાણિયા		
૭.	મયૂર શાહ		
૮.	આલ્બર્ટ ડીસોઝા		
૯.	પ્રિયંકા પટેલ		
૧૦.	મોનાલી દોશી		
૧૧.	આશીષ ઠાકોર		
૧૨.	વૈભવ ઠુંમર		
૧૩.	ચંદન સતાણી		
૧૪.	મુમતાઝ મનસુર		

→

પ્રજ્ઞા અભિગમ ધોરણ-૧				
ટુકડી-૧	૧.			
	૨.			
	૩.			
	૪.			
	૫.			
	૬.			
	૭.			
ટૂકડી-૨	૧.			
	૨.			
	૩.			
	૪.			
	૫.			
	૬.			
	૭.			

ધોરણ-૨			
૧.	સાગર પંડ્યા		
૨.	રઝિયા મનસુરી		
૩.	પ્રિયા મેકવાન		
૪.	સોહમ દોશી		
૫.	આકાશ શાહ		
૬.	કેયૂર શાહ		
૭.	મોનાલી પટેલ		
૮.	કુંતલ દેસાઈ		
૯.	વિષ્ણુ લિમ્બાચિયા		
૧૦.	સ્નેહલ ભાવસાર		
૧૧.	સ્મિત રાજપૂત		
૧૨.	અર્વા ચોવટિયા		
૧૩.	ખુશ્બુ પઠાણ		
૧૪.	રીઝવાન મેમણ		

→

પ્રજ્ઞા અભિગમ ધોરણ-૨				
ટુકડી-૧	૧.			
	૨.			
	૩.			
	૪.			
	૫.			
	૬.			
	૭.			
ટૂકડી-૨	૧.			
	૨.			
	૩.			
	૪.			
	૫.			
	૬.			
	૭.			

પ્રશ્ન-૧ એક જ ધોરણના બે-બે ભાગ કરી ટૂકડી-૧ અને ટૂકડી-૨ તૈયાર કરવામાં આવે છે. પ્રજ્ઞા વર્ગ ટૂકડી-૧ (ધોરણ-૧ના બાળકો + ધોરણ-૨ના બાળકો) ટૂકડી-૨ (ધોરણ-૧ના બાળકો + ધોરણ-૨ના બાળકો) છે.

- ટૂકડી-૧માં A શિક્ષક શિક્ષણકાર્ય કરાવે છે.
- ટૂકડી-૨માં B શિક્ષક શિક્ષણકાર્ય કરાવે છે.

- બંને ટૂકડીઓમાં હાજરી કેવી રીતે પૂરશો ?

પ્રશ્ન-૨ ટૂકડી-૧ અને ટૂકડી-૨માં કયા-કયા વિષયોનું કયા સમયે શિક્ષણકાર્ય થશે ?

પ્રશ્ન-૩ જો બેના બદલે એક અથવા ત્રણ શિક્ષકોથી ટૂકડી બને તો તેનું શિક્ષણકાર્ય કેવી રીતે થશે ?

પ્રવૃત્તિ - ૨ પ્રારંભિક જૂથ વિભાજન

- પ્રારંભિક જૂથ વિભાજનની પ્રવૃત્તિ બેન્ક તૈયાર કરો.

- પ્રારંભિક જૂથ વિભાજનની પ્રવૃત્તિ નિદર્શન પછી તેના મહત્ત્વના સોપાનો નોંધો.

પ્રશ્ન-૪ એક બાળકની લેડર જોવાથી માંડીને છાબડીમાં બેસવા સુધીના ક્રમિક સોપાન લખો.

૧. ______________________

૨. ______________________

૩. ______________________

૪. ______________________

૫. ______________________

૬. ______________________

૭. ______________________

પ્રશ્ન-૫ એક બાળકનું કાર્ડ પૂર્ણ થતાં કાર્ડ મૂકીને નવું કાર્ડ લેવા સુધીના ક્રમના સોપાન લખો.

૧. ______________________

૨. ______________________

૩. ______________________

૪. ______________________

૫. ______________________

૬. ______________________

૭. ______________________

પ્રજ્ઞાવર્ગમાં એક બાળકનું વ્યક્તિગત શિક્ષણ

પરંપરાગત વર્ગમાં સામૂહિક શિક્ષણકાર્ય થાય છે. જ્યારે પ્રજ્ઞાવર્ગમાં પ્રારંભિક જૂથ વિભાજન બાદ વ્યક્તિગત શિક્ષણ થાય છે. વ્યક્તિગત શિક્ષણ એ પ્રજ્ઞા અભિગમનો હાર્દ છે, તેથી પ્રજ્ઞાવર્ગમાં એક બાળકનું વ્યક્તિગત શિક્ષણ કેવી રીતે થાય છે તે સમજવું જરૂરી બનશે.

- **તજજ્ઞ દ્વારા નિદર્શન**

પ્રજ્ઞાવર્ગમાં એક બાળકનું વ્યક્તિગત શિક્ષણ કઈ રીતે થાય તેનું નિદર્શન જોયા બાદ નીચેની બાબતોની નોંધ અવલોકન દ્વારા કરો.

૧. વર્ગમાં બાળકો કુલ કેટલા જૂથમાં દેખાય છે ?

____

____

૨. જૂથ-૨,૩,૪,૫ અને ૬માં બેઠેલાં બાળકો શું કરે છે ?

____

____

૩. જૂથ-૧માં શિક્ષક પાસે કેટલાં બાળકો બેઠા છે ?

____

____

૪. જૂથ-૧માં બેઠેલા બાળકો પૈકી શિક્ષકે તમામને શિક્ષણકાર્ય કરાવવું શરૂ કર્યું કે એક જ બાળકને ?

____

____

૫. વ્યક્તિગત શિક્ષણ એટલે શું ? તજજ્ઞ દ્વારા થયેલ વ્યક્તિગત શિક્ષણનું નિદર્શન દરમિયાન તમને કઈ-કઈ જગ્યાએ વ્યક્તિગત શિક્ષણ જોવા મળ્યું ?

૧. ____

૨. ____

૩. ____

૪. ____

૫. ____

૬. ____________________

૭. ____________________

૮. ____________________

૬. એક બાળકનું વ્યક્તિગત શિક્ષણકાર્ય ચાલતું હતું ત્યારે જૂથ-૧માંના બાકીના બાળકો શું કરતાં હતાં ?

____

____

____

૭. એક બાળકનું લીધેલ અભ્યાસકાર્ડ પૂર્ણ થયે તે બાળકે તે પછી શું કર્યું તે નોંધો.

____

____

____

૮. ગીત-જોડકણાં-વાર્તા તમામ બાળકોને સમૂહકાર્યમાં ક્યારે શીખવવા તે બાબત તજ્જ્ઞ પાસેથી જાણીને નોંધો.

____

____

____

મૂલ્યાંકન-અનુકાર્ય / ઉપચારાત્મક કાર્ય

પ્રજ્ઞા અભિગમમાં જૂથ-૩માં વિદ્યાર્થીનું મૂલ્યાંકન થાય છે. શિક્ષક પક્ષે શીખેલી બાબતોનું મૂલ્યાંકન યોગ્ય રીતે થાય, મૂલ્યાંકનમાં ધ્યાને રહેલી કચાશનું ઉપચારાત્મક કાર્ય થાય તથા તેને આધારે અનુકાર્ય કરાવાય છે તે અત્યંત જરૂરી છે.

અહીં મૂલ્યાંકન કાર્ડને આધારે મૂલ્યાંકન, તેનું ઉપચારાત્મક કાર્ય અને અનુકાર્ય કેવી રીતે કરાવવું તે દર્શાવેલ છે. તેને આધારે વર્ગકાર્યમાં મૂલ્યાંકન અંગેનું દિશાદર્શન થશે.

પ્રવૃત્તિ - ૧ ગણિત, ધોરણ-૩ના માઈલસ્ટોન નં.૨૪નું ૯-શાહમૃગનું કાર્ડ એક વિદ્યાર્થીએ પૂર્ણ કરેલ છે. તેને ચકાસો.

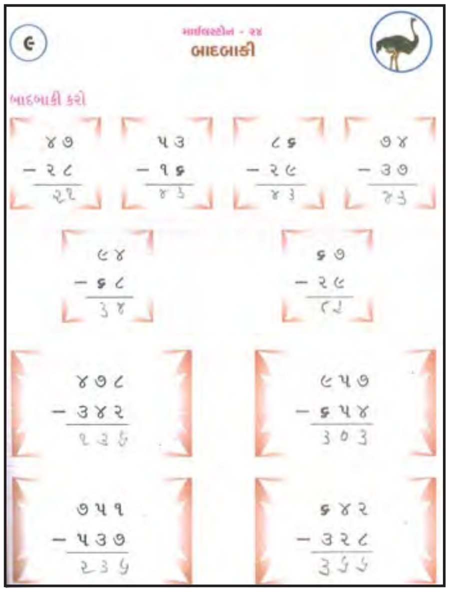

પ્રશ્ન-૧ કાર્ડ ચકાસતાં તેમાં શું ભૂલો હતી ?

પ્રશ્ન-૨ વિદ્યાર્થીની થયેલ ભૂલો માટે કઈ સંકલ્પનાની કચાશ જવાબદાર છે ?

પ્રશ્ન-૩ એકમના સ્થાનમાં દશકો લેવાની સંકલ્પના ઉદાહરણ સાથે લખો.

પ્રશ્ન-૪ વિદ્યાર્થીને માઈલસ્ટોન-૨૪ પૈકી કોઈ પણ બે કાર્ડ મહાવરા માટે (ઉપચાર માટે) આપવા છે, તમે કયા-કયા કાર્ડ આપશો ?

પ્રશ્ન-૫ માઈલસ્ટોન-૨૪નું શાહમૃગ-૯ નંબરના કાર્ડનું અનુકાર્ય કેવી રીતે કરાવશો ?

પ્રવૃત્તિ-૨ અહીં આપેલ ગુજરાતી માઈલસ્ટોન-૪૦, ધોરણ-૪ના કાર્ડ નં.૧૮ હાથીનું મૂલ્યાંકન કરો.

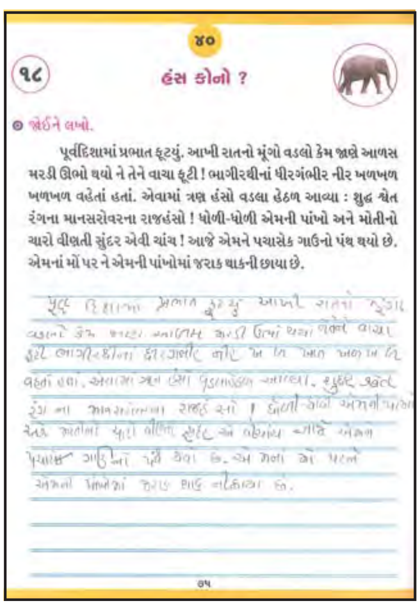

૪૦

૧૮ હંસ કોનો ?

જોઈને લખો.

પૂર્વદિશામાં પ્રભાત ફૂટયું. આખી રાતનો મૂંગો વડલો કેમ જાણે આળસ મરડી ઊભો થયો ને તેને વાચા ફૂટી ! ભાગીરથીનાં ધીરગંભીર નીર ખળખળ ખળખળ વહેતાં હતાં. એવામાં ત્રણ હંસો વડલા હેઠળ આવ્યા : શુદ્ધ શ્વેત રંગના માનસરોવરના રાજહંસો ! ધોળી-ધોળી એમની પાંખો અને મોતીનો ચારો વીણતી સુંદર એવી ચાંચ ! આજે એમને પચાસેક ગાઉનો પંથ થયો છે. એમનાં મોં પર ને એમની પાંખોમાં જરાક થાકની છાયા છે.

- તેને આધારે ઉપચાર કાર્ય કરાવો.

૧. શબ્દોનું ઉપચારકાર્ય

૨. વિરામચિહ્નોનું ઉપચારકાર્ય

૩. સુલેખનનું ઉપચારકાર્ય

૪. વળાંકની ભૂલોનું ઉપચારકાર્ય

લેડર રચના

પ્રજ્ઞા અભિગમમાં શીખવવાના સમગ્ર અભાસક્રમને તાર્કિક ક્રમ અને અધ્યાપનક્રમના ભાગરૂપે લેડરમાં મૂકવામાં આવેલ છે.

પ્રારંભિક દૃષ્ટિએ લેડર જે-તે ધોરણ કે વિષય માટેનો વિવિધ સિમ્બોલ આધારિત ચાર્ટ દેખાય છે, પરંતુ તેમાં રહેલ અભ્યાસક્રમના તાર્કિકક્રમને શીખવનારે જાણવો અને સમજવો જરૂરી છે.

આ વિષય અંતર્ગત અધ્યાપનચક્ર, કાર્ડ રચના, માઈલસ્ટોન, છાબડી અને લેડર વિશેની જાણકારી પ્રાપ્ત થશે.

(૧) ધોરણ-૧થી ૪ના ગુજરાતી, ગણિત કે પર્યાવરણ પૈકી કોઈ એક વિષયના એક એકમને પસંદ કરો.

દા.ત. ગણિત ધોરણ-૨, બે અંકના બે અંક સાથેના વદીવાળા સરવાળા.

પ્રશ્ન-૧ આ એકમ અંતર્ગત વિદ્યાર્થીને શું-શું શીખવવું જોઈએ ?

તમે નક્કી કરેલ વિષયવસ્તુ પૈકી કોઈ પણ એક નાનો ભાગ પસંદ કરો.

દા.ત. સરવાળાની સંકલ્પના.

પ્રશ્ન-૨ સરવાળાની સંકલ્પના સ્પષ્ટીકરણનું કાર્ય શિક્ષક દ્વારા કે વિદ્યાર્થી દ્વારા પ્રથમ થવું જોઈએ ?

પ્રશ્ન-૩ સરવાળાની સંકલ્પના સ્પષ્ટ કરવા કઈ પ્રવૃત્તિ, પદ્ધતિ, TLM ઉપયોગમાં લેશો ?

પ્રશ્ન-૪ સરવાળાની સંકલ્પના માટેનું એક કાર્ડ તૈયાર કરો. જેમાં શિક્ષકે સંકલ્પના સ્પષ્ટીકરણ કરવાનું હોવાથી તેને કોઈ એક સિમ્બોલ આપો. કાર્ડને ૧ નંબર આપો.

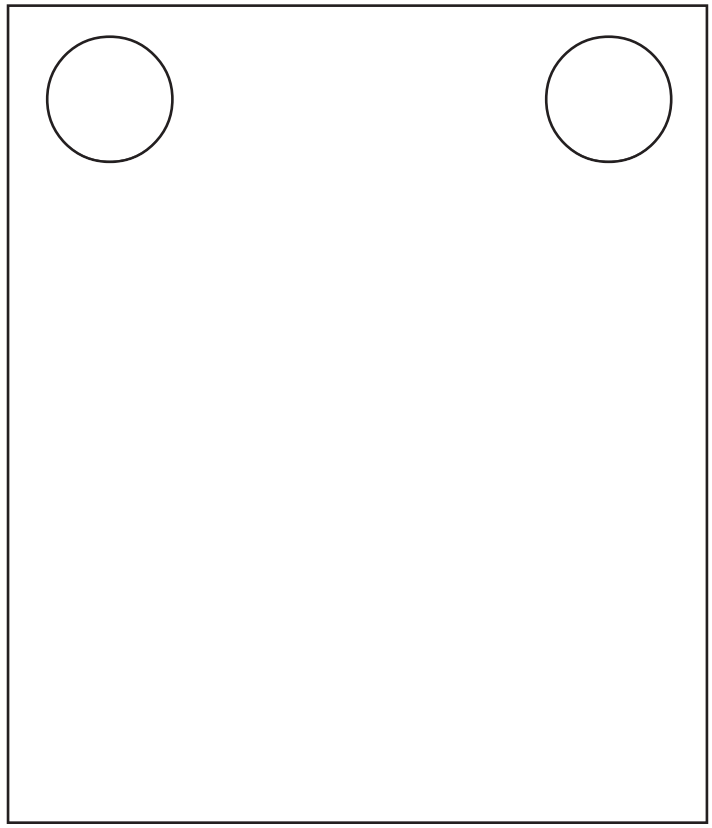

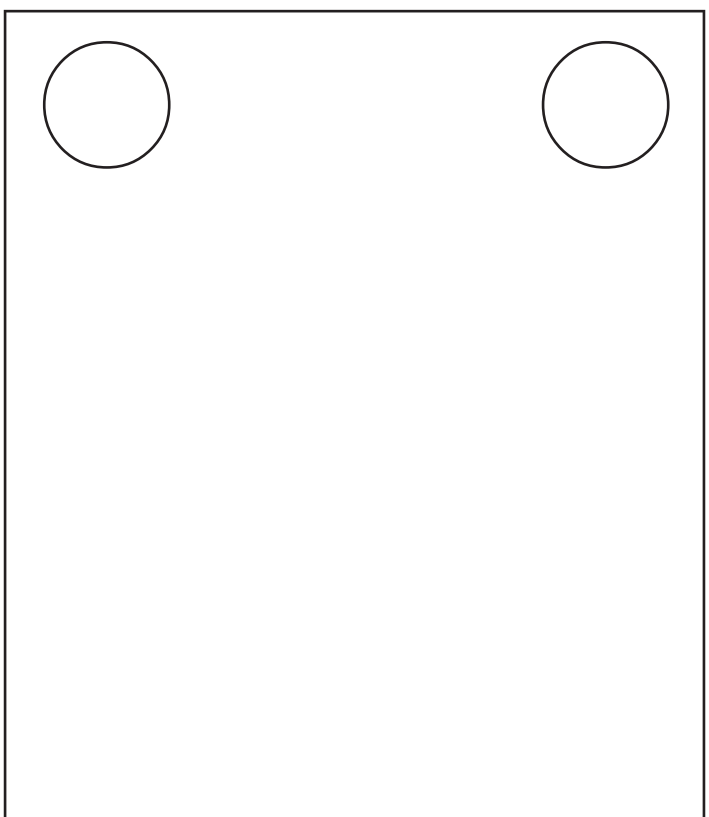

પ્રશ્ન-૫ શિક્ષકે શીખવેલી બાબતને વિદ્યાર્થી બીજા-વિદ્યાર્થી પાસેથી શીખી શકે તે માટે એક બીજું કાર્ડ તૈયાર કરો. તેને ૨ નંબર આપો. તેને કોઈ બીજો સિમ્બોલ આપો.

પ્રશ્ન-૬ સરવાળાની સંકલ્પના એક ઉદાહરણ આધારિત મહાવરા માટે વધુ એક કાર્ડ તૈયાર કરો. તેને ૩ નંબર આપો. તેને કોઈ એક બાજુ સિમ્બોલ આપો.

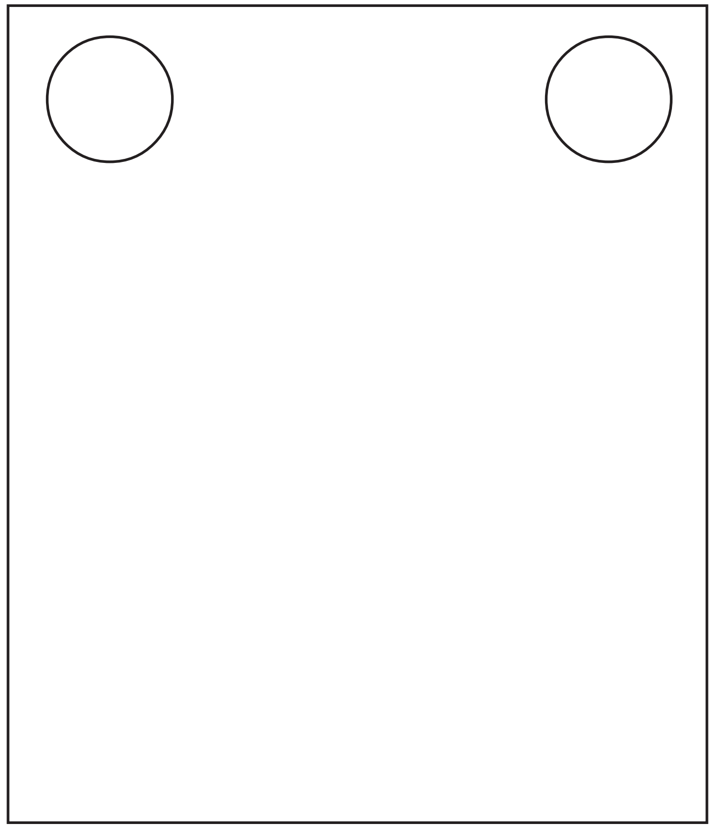

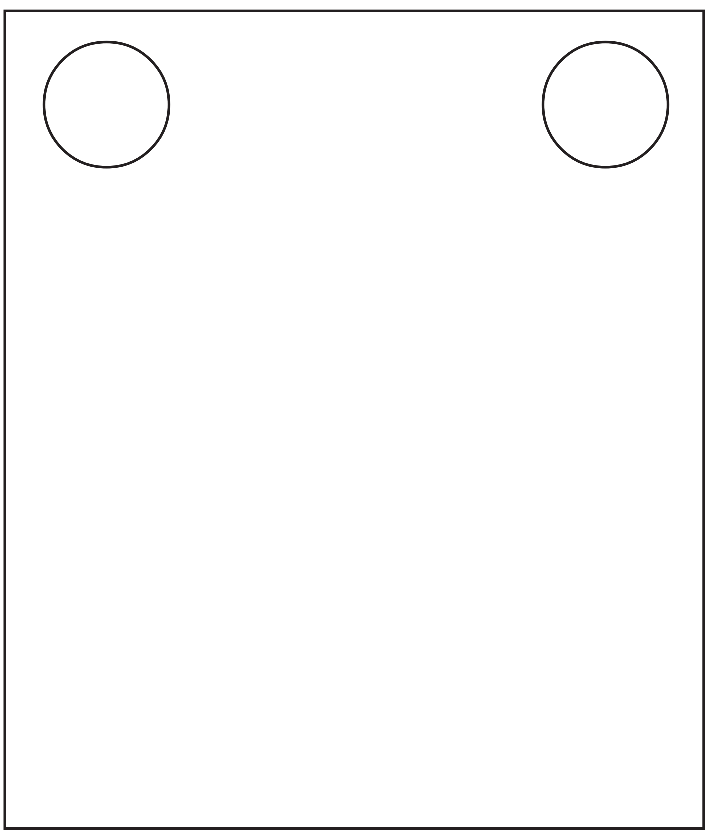

પ્રશ્ન-૭ ઉપરોક્ત સંકલ્પનાને આધારે વિદ્યાર્થીને સ્વાધ્યાય આપી શકાય તેવું ચોથું કાર્ડ તૈયાર કરો. તેને ૪ નંબર આપો. તેને કોઈ એક ચોથો સિમ્બોલ આપો.

પ્રશ્ન-૮ શીખવેલી બાબતના મૂલ્યાંકન માટે કોઈ પદ્ધતિ-પ્રયુક્તિ દ્વારા એક કાર્ડ તૈયાર કરો. જેને ૫ નંબર આપો. તેને કોઈ એક નવો સિમ્બોલ આપો.

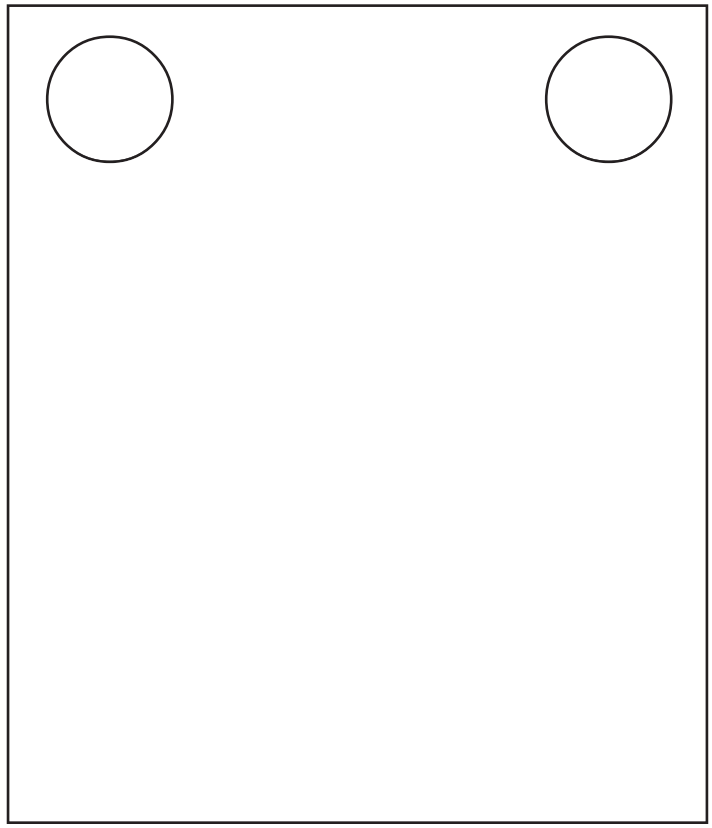

પ્રશ્ન-૯ જો તમામ બાળકોને વ્યક્તિગત શિક્ષણકાર્ય કરાવવાનું હોય તો તમે તમામને એક જ જૂથમાં રાખીને શિક્ષણકાર્ય કરાવો કે અલગ જૂથો બનાવો ?

____

____

પ્રશ્ન-૧૦ તમે બનાવેલ કાર્ડમાં કૌશલ્યોનો (ગણિત, પર્યાવરણ, ભાષા) ક્રમિક વિગત જળવાય છે ?

____

____

પ્રશ્ન-૧૧ તમારી દૃષ્ટિએ કયા-કયા (અધ્યાપનચક્રના) જૂથો બનાવવા જોઈએ.

____

____

તમે નક્કી કરેલ જૂથો એટલે પ્રજ્ઞાવર્ગની છાબડી (ગ્રુપ ચાર્ટ) છે.

પ્રવૃત્તિ **નીચે આપેલ જગ્યામાં તમે તૈયાર કરેલ કાર્ડના સિમ્બોલને ક્રમમાં ગોઠવો.**

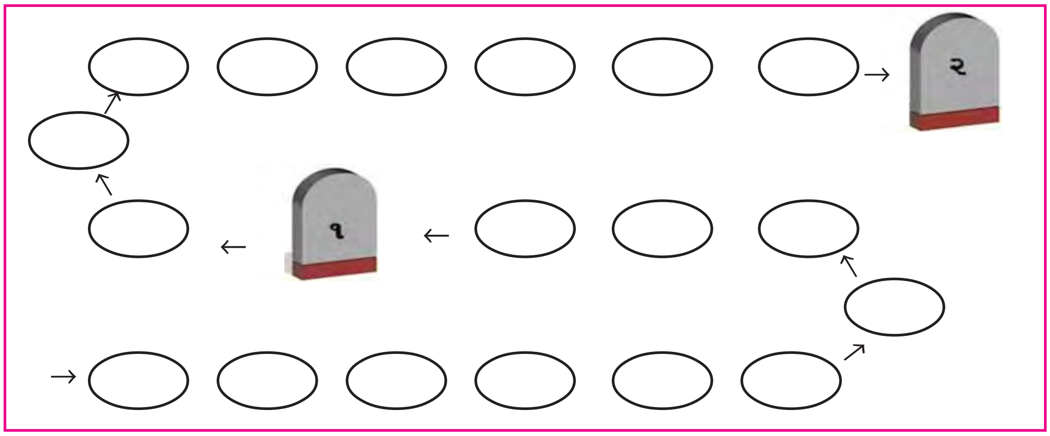

- તમે તૈયાર કરેલા બાબત એ ગણિતના અભ્યાસક્રમ પૈકીની સરવાળા માટેની સંકલ્પનાની લેડર છે. જેને સિમ્બોલથી દર્શાવેલ છે.
- શીખવવાના નાના-નાના ભાગોને આધારે તૈયાર કરાયેલ કાર્ડને સુવ્યવસ્થિત રીતે ક્રમબદ્ધ ગોઠવવાથી લેડર તૈયાર થાય છે. જે કોઈ પણ વિષયનો જે-તે ધોરણનો અભ્યાસક્રમ દર્શાવે છે.
- અહીં ગણિત ધોરણ-૨માં બે અંકના બે અંક સાથેના વદીવાળા સરવાળાના વિષયવસ્તુ પૈકી કેટલાક પેટા હેતુ/મુદ્દા તૈયાર કરેલ હતા. તેમાંથી મુદ્દા નં.૧ સરવાળાની સંકલ્પનાના ૫ કાર્ડ તૈયાર કરી તેને લેડરમાં ગોઠવ્યા છે. જો નક્કી કરેલ તમામ પેટામુદ્દાના કાર્ડ તૈયાર કરવામાં આવે તો અંતે તે બે અંકના બે અંક સાથેના વદીવાળા સરવાળાનો માઈલસ્ટોન (પાઠ) તૈયાર થાય છે.

કાર્ડ ક્રમ	અભ્યાસ કાર્ડ	અધ્યાપન ચક્રનો કયો ભાગ આવરી લે છે ?	શિક્ષક પ્રવૃત્તિ કે વિદ્યાર્થી પ્રવૃત્તિ	કયા જૂથમાં કાર્ય થવું જોઈએ ?	વપરાયેલ પદ્ધતિ/પ્રયુક્તિ	વપરાયેલ TLM
૧.						
૨.						
૩.						

કાર્ડ ક્રમ	અભ્યાસ કાર્ડ	અધ્યાપન ચક્રનો કયો ભાગ આવરી લે છે ?	શિક્ષક પ્રવૃત્તિ કે વિદ્યાર્થી પ્રવૃત્તિ	કયા જૂથમાં કાર્ય થવું જોઈએ ?	વપરાયેલ પદ્ધતિ/પ્રયુક્તિ	વપરાયેલ TLM
૪.						
૫.						
૬.	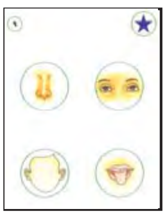					
૭.						
૮.						
૯.						
૧૦.						

- **ચર્ચા :**

(૧) ઉપરોક્ત અભ્યાસકાર્ડમાં શીખવવાની તમામ બાબતો માત્ર શિક્ષકે શીખવવી જરૂરી છે ?

____

____

(૨) વિદ્યાર્થીને શીખવા માટે કયા-કયા જૂથોમાં તક મળી ?

____

____

(૩) ઉપરોક્ત માઈલસ્ટોનમાં કઈ-કઈ પદ્ધતિઓ-પ્રયુક્તિનો ઉપયોગ થયો ?

____

____

(૪) અધ્યાપનચક્રના કયા-કયા પગથિયાંનો માઈલસ્ટોનમાં ઉપયોગ થયો ?

____

____

- **પર્યાવરણ ધોરણ-૧ની લેડરનું નિદર્શન.**

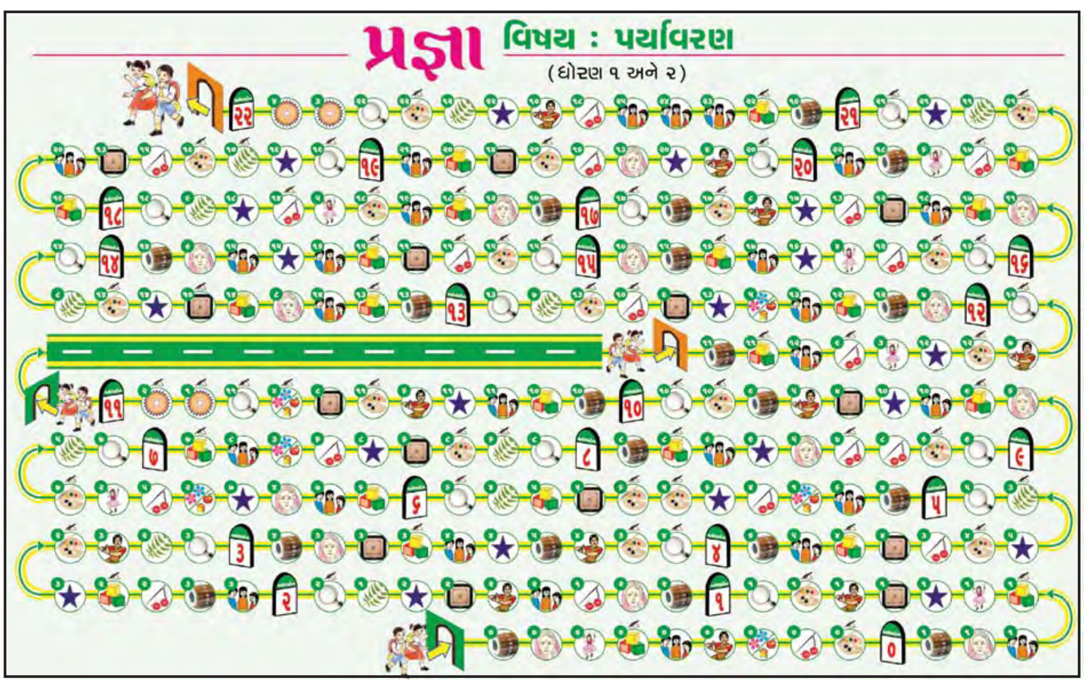

આમ, આ પ્રકારે અધ્યાપનચક્ર, કાર્ડ રચના, માઈલસ્ટોન, છાબડી અને લેડર રચના તૈયાર થાય છે.

ગુજરાતી માઈલસ્ટોન પરિચય

ગુજરાતી-ધોરણ-૨ના પ્રથમ માઈલસ્ટોનનો પરિચય મેળવીશું.

- **હેતુઓ :**

૧. કવિતા, વાર્તા સમજપૂર્વક સાંભળે અને રજૂ કરે.

૨. પરિચિત પરિસ્થિતિમાં આપેલાં સૂચનોને સમજીને પાલન કરે.

૩. પોતાનાથી મોટી વયની વ્યક્તિઓને માનવાચક શબ્દોથી બોલાવે.

૪. આપેલાં ચિત્રો ઓળખી તેના શબ્દો વાંચો અને એના સંબંધી વાક્યો બોલે.

૫. શીખેલા શબ્દોના મૂળાક્ષરો ઓળખીને વાંચે, ભિન્ન પરિસ્થિતિમાં એનો ઉપયોગ કરે, શબ્દોને સમજપૂર્વક વાંચે અને વાક્ય લખતો થાય.

૬. સરળ શબ્દોનું શ્રુતલેખન કરતો થાય.

૯

ચકીબેન ચકીબેન

ચકીબેન, ચકીબેન,
મારી સાથે રમવા
આવશો કે નહીં ? (૨)

બેસવાને પાટલો
ખાવાને રોટલો
સુવાને ખાટલો
આપીશ તને (૨) ચકીબેન....

પહેરવા ને સાડી
મોર પીંછા વાળી
ઘમ્મરીયો ઘાઘરો
આપીશ તને (૨) ચકીબેન....

બા નહીં વઢશે
બાપુ નહીં બોલશે
નાનો તે ભાઈલો
ઊંઘી ગયો (૨) ચકીબેન.....

પ્રશ્ન-૧ કાર્ડનું મુખ્ય વિષયવસ્તુ શું છે ?

પ્રશ્ન-૨ અભ્યાસકાર્ડમાં મૂકાયેલ ગીત, ભાષાના કયા કૌશલ્યને શીખવવા માટે મૂકાયેલ છે ?

૯

ભણતી દીકરી

રણછોડપુરા નામે ગામ. ગામમાં જીવણભાઈ રહે. જીવણભાઈને એક દીકરી. એનું નામ કાનન. કાનનની માતાનું નામ નીતાબેન. કાનનને ભણવાનું બહુ મન. પણ જીવણભાઈ એને ભણવા ન મોકલે. કહે, 'છોકરીઓને તે કંઈ ભણાવાય !'

ગામની શાળામાં નવાં શિક્ષિકાબહેન આવ્યાં. એમનું નામ દિશાબેન. શાળામાં ઓછી છોકરીઓ ભણવા આવતી જોઈને એમને નવાઈ લાગી. દુઃખ પણ થયું. છોકરીઓ ન ભણે એ તે કેમ ચાલે ? મારે જરૂર કંઈક કરવું જોઈએ. દિશાબેન તો શાળાએથી છૂટીને રોજ ગામમાં જાય. નીતાબેનને મળે. કાનનને પાસે બોલાવે. એની સાથે વાતો કરે. એને વાર્તા કહે, ગીતો સંભળાવે. ગામની બીજી બહેનો પણ મળે. બહેન એમના ઘરે પણ જાય. નીતાબહેનને થયું, બહેન તો બહુ ભલાં છે. આપણી દીકરીને કેળવે એમ છે. એમણે જીવણભાઈને વાત સમજાવી. દીકરીને ભણાવીએ તો એ પણ દિશાબેનની જેમ હોશિયાર બને ! જીવણભાઈના ગળે વાત ઉતરી ગઈ. પછી તો જીવણભાઈ જાતે જ કાનનને નિશાળે મૂકવા જાય. સહુને કહે, દીકરી-દીકરો બેઉ સરખાં.

કાનનને ભણવા જતી જોઈને, બીજી છોકરીઓ પણ નિશાળમાં જવા લાગી. દિશાબેનની મહેનત ફળી.

પ્રશ્ન-૩ 'અભ્યાસકાર્ડ' '૯.ઘોડો'-નું વિષયવસ્તુ શું છે ?

પ્રશ્ન-૪ ‘૯.ઘોડો’-કાર્ડમાં ભાષાનું કયું કૌશલ્ય શીખવવાનું થાય છે ?

પ્રશ્ન-૫ ઉપરોક્ત બંને કાર્ડ ‘શિક્ષક સમર્થિત કાર્ડ’ શા માટે છે ?

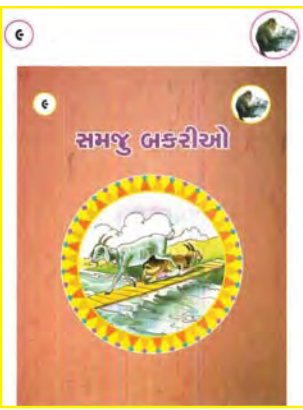

પ્રશ્ન-૬ ‘અભ્યાસકાર્ડ-૯ વાંચતો વાંદરો’માં કઈ અધ્યાપન સામગ્રી સમાયેલ છે ? શા માટે ? તે ભાષાના કયા કૌશલ્યને સ્પર્શે છે ?

પ્રશ્ન-૭ ‘બકરી-૬’ કાર્ડમાં લેખનકાર્ય કરવાનું છે. તેમાં ભાષાનું કયું કૌશલ્ય હસ્તગત થશે ?

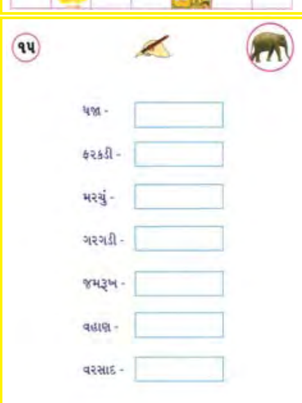

પ્રશ્ન-૮ ‘હાથી-૧૫’નું કાર્ય અધ્યાપનચક્રના કયા તબક્કા માટેનું છે ? શા માટે ?

પ્રશ્ન-૯ ‘રીંછ-૯’ના કાર્ડનું વિષયવસ્તુ શું છે ? તેના આધારે કયું કૌશલ્ય સિદ્ધ થશે ?

પ્રશ્ન-૧૦ ‘ગાય-૯’ના કાર્ડમાં અધ્યપનચક્રનો કયો તબક્કો સમાવાયેલ છે ? શા માટે ?

પ્રશ્ન-૧૧ આ માઈલસ્ટોનના શિક્ષણ દરમિયાન ભાષાના કૌશલ્યો કયા ક્રમમાં શીખવવામાં આવ્યા છે. લખો.

ગણિત માઈલસ્ટોન પરિચય

ગણિત માઈલસ્ટોન : ૪

- **હેતુ**

  ૧. ૧૧ થી ૨૦ સુધીની સંખ્યાઓને સીધા અને ઊલટા ક્રમમાં લખે.

  ૨. ૧૧ થી ૨૦ સુધીની સંખ્યાઓની નાની-મોટી સંખ્યાઓને ઓળખે.

  ૩. સરવાળો ૧૮ થી વધુ ન હોય તેવી એક અંકની બે સંખ્યાઓના સરવાળા મૂર્ત વસ્તુ દ્વારા કરે.

પ્રશ્ન-૧ વિદ્યાર્થી આ કાર્ડ લઈ કઈ છાબડીમાં બેસશે ?

____

પ્રશ્ન-૨ આ કાર્ડ દ્વારા વિદ્યાર્થીમાં કયા ગાણિતીક કૌશલ્યનો વિકાસ થાય છે ?

____

પ્રશ્ન-૩ આ કાર્ડને અનુરૂપ કયા-કયા TLM બનાવી શકાય ?

____

____

____

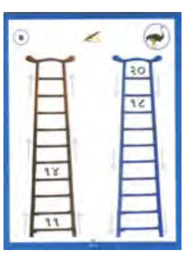

પ્રશ્ન-૪ આ કાર્ડ દ્વારા કયા વિષયવસ્તુનું મૂલ્યાંકન કરી શકાય ?

____

____

પ્રશ્ન-૫ આ કાર્ડ અધ્યયનચક્રનો કયો ભાગ દર્શાવે છે ?

____

____

પ્રશ્ન-૬ આ કાર્ડ શીખવવા માટે શિક્ષક તરીકે તમે કઈ તૈયારી કરશો ?

____

____

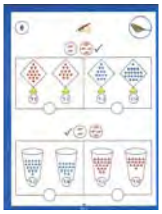

પ્રશ્ન-૭ આ કાર્ડ લઈને વિદ્યાર્થી ક્યાં બેસશે અને શું કરશે ?

પ્રશ્ન-૮ આ કાર્ડ દ્વારા કયા ગાણિતિક કૌશલ્યનો વિકાસ થાય છે ?

પ્રશ્ન-૯ આ કાર્ડનું વિષયવસ્તુ શું છે ?

પ્રશ્ન-૧૦ આ કાર્ડ છાબડી નંબર-૩માં શા માટે મૂકવામાં આવેલ છે ?

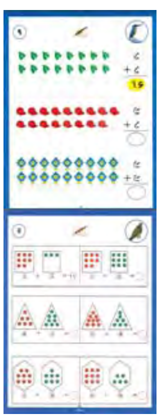

પ્રશ્ન-૧૧ આ બે કાર્ડ વચ્ચેનો તફાવત શું છે ?

પ્રશ્ન-૧૨ આ કાર્ડને અનુરૂપ TLM બોક્ષમાં કઈ સ્થાનિક સામગ્રી મૂકશો ?

પ્રશ્ન-૧૩ આ કાર્ડ જેવું જ બીજું કાર્ડ તૈયાર કરો.

પ્રશ્ન-૧૪ આ કાર્ડનો હેતુ શો છે ?

પ્રશ્ન-૧૫ આ કાર્ડનું વિષયવસ્તુ શું-શું છે ?

પ્રશ્ન-૧૬ આ કાર્ડનો ઉપયોગ શું ?

પ્રશ્ન-૧૭ માઈલસ્ટોન-૪ના તમામ કાર્ડનો અભ્યાસ કરીને નીચેનું કોષ્ટક પૂર્ણ કરો.

ક્રમ	અધ્યયન-અધ્યાપન ચક્રનો તબક્કો	ભૂમિકા		અધ્યયન અધ્યાપન સામગ્રી	પદ્ધતિ	પ્રવૃત્તિ
		શિક્ષક	વિદ્યાર્થી			
૧.	સંકલ્પના પ્રવેશ					
૨.	સંકલ્પના સ્પષ્ટીકરણ - સમજ					
૩.	સંકલ્પનાનું દૃઢીકરણ					
૪.	સ્વઅધ્યયન					
૫.	ઉપયોજન					
૬.	આકલન/મૂલ્યાંકન/નિદાન/ઉપચાર					

પ્રશ્ન-૧૮ સંખ્યાજ્ઞાન શીખવવાના સોપાનોની ચર્ચા કરીને નોંધ કરો.

પર્યાવરણ-માઈલસ્ટોન પરિચય

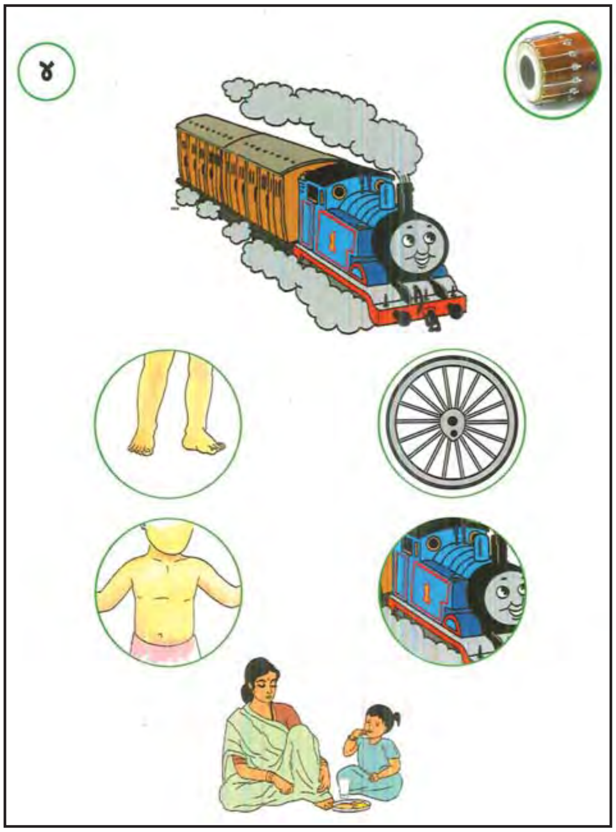

- જુઓ અને લખો :

	કયું ગીત છે ?	કયો હેતુ સિદ્ધ થાય ?	અન્ય કયું ગીત હોઈ શકે ?
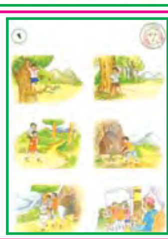			
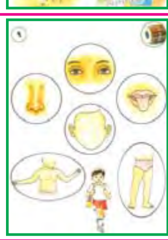			

- આપનું ગીત લખો :

- જુઓ અને લખો :

	કઈ વાર્તા છે ?	કયો હેતુ સિદ્ધ થાય ?	અન્ય કોઈ વાર્તા હોઈ શકે ?

- વિચારો અને લખો :

મારી વાર્તા

ઉપર પૈકી કોઈ પણ કાર્ડ માટેની વાર્તાના મુદ્દા લખો.

____

____

____

____

____

- જુઓ અને લખો :

	કઈ વાર્તા છે ?	કયો હેતુ સિદ્ધ થાય ?	અન્ય કોઈ વાર્તા હોઈ શકે ?
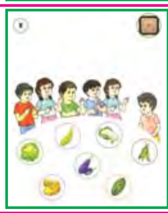			

- આપની રમત લખો :

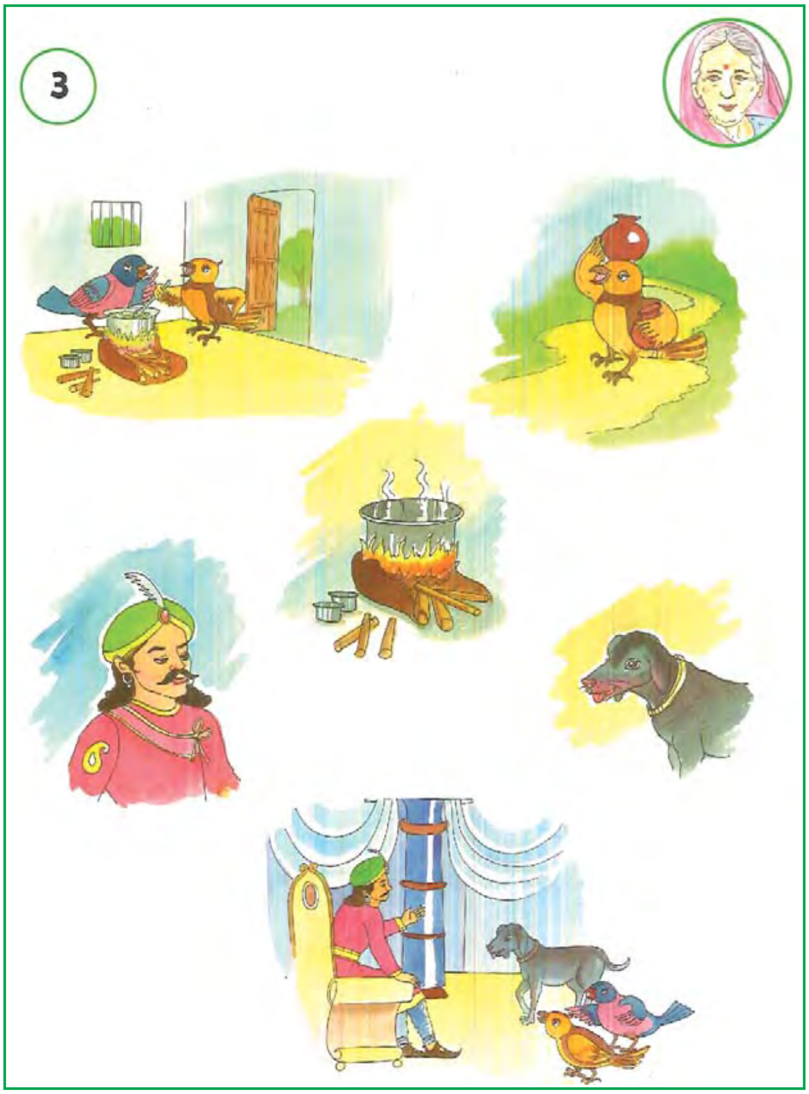

- જુઓ અને લખો :

	શું શીખવવા માટેની પ્રક્રિયા છે ?	આપ આ માટે નવું શું કરાવી શકો ?
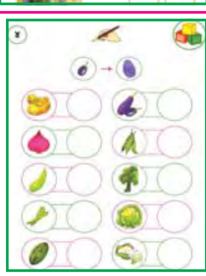		

● **વિચારો અને લખો :**

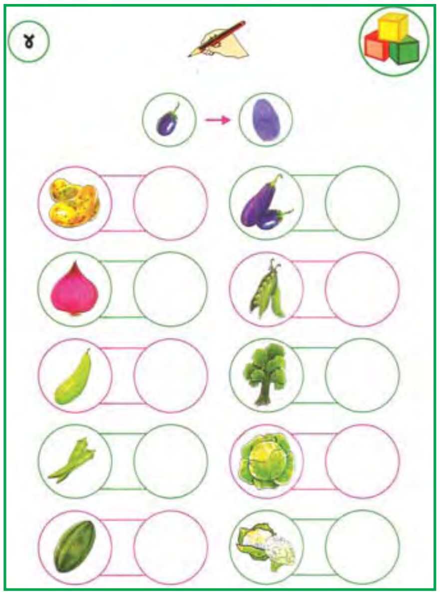

● આ પ્રવૃત્તિ કઈ રીતે ઉપયોગી છે ?

● પ્રવૃત્તિને આધારે કઈ કઈ બાબતો જાણી શકાય ?

● આપ આ વિગતોને આધારે શું કરશો ?

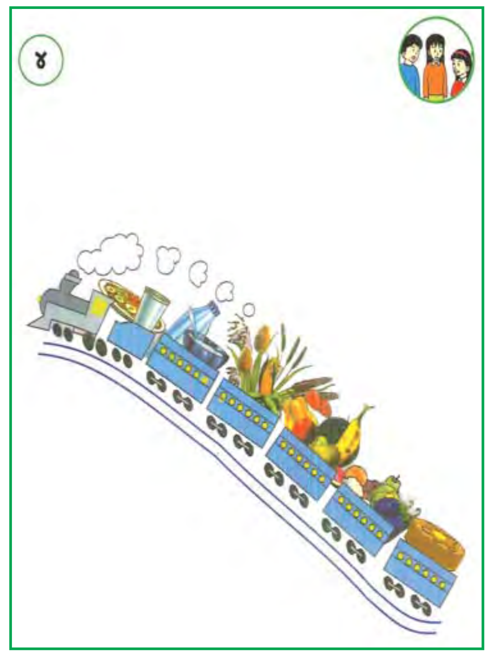

	શું શીખવવા માટેની પ્રક્રિયા છે ?	આપ આ માટે નવું શું કરાવી શકો ?
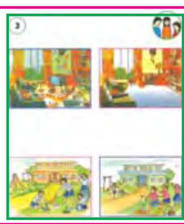		

- વિચારો અને લખો :

ચર્ચા ૩ : અને ચર્ચા : ૪માં શું તફાવત છે ?	
ચર્ચા : ૩ના મુદ્દા	ચર્ચા : ૪ના મુદ્દા

- આ કાર્ડમાં તમે શું કરશો ?

- સ્થાનિક પર્યાવરણ આધારે આ કાર્ડમાં તમે શું કરશો ?

- ખોરાકની જરૂરિયાત અંગે આ કાર્ડમાં શું-શું કરી શકાય ?

- **વિચારો અને લખો :**

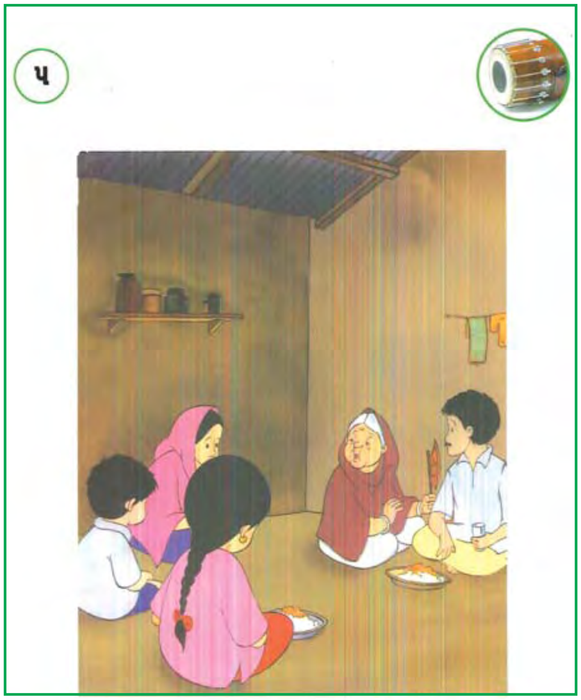

- ઢોલક : ૪ અને ઢોલક : ૫ ના કાર્ડમાં કેમ એક જ ગીત છે ?

____

____

____

- ઢોલક પાંચના ગીતમાં કઈ પંક્તિઓ ઉમેરી છે ?

____

____

____

____

- ઢોલક : ૫ માં કેમ પંક્તિઓ ઉમેરી હશે ?

____

____

____

____

- **વિચારો અને લખો :**

- વિદ્યાર્થીઓને શા માટે અભિનય કરાવવો જોઈએ ?

____

____

____

____

- અભિનય કરાવતા શું ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ ?

____

____

____

____

● **વિચારો અને લખો :**

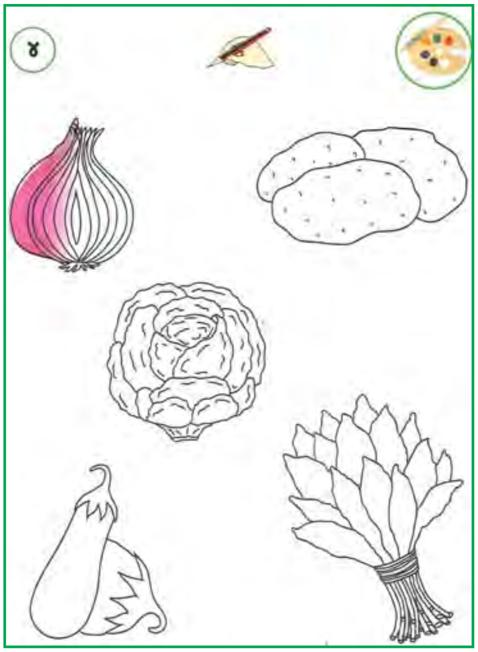

● સર્જનાત્મક કાર્ય એટલે શું ?

____

____

____

____

● રંગ પૂરવાના કાર્યને સર્જનાત્મક કાર્ય માની શકાય ? કેમ ?

____

____

____

● **શું તફાવત છે ?**

વિગત	મૂલ્યાંકન : ૩	મૂલ્યાંકન : ૪	મૂલ્યાંકન : ૫
એકમના હેતુઓ			
એકમનું પૂર્વજ્ઞાન			
મૂલ્યાંકનની રીત			
મૂલ્યાંકનના મુદ્દા			
અન્ય કઈ રીતે ચકાસી શકાય ?			
મૂલ્યાંકન માટે આપ શું કરશો ?			

જાણીએ અંગ્રેજી શિક્ષણ

૧. અંગ્રેજી ભાષા શિક્ષણ

વિદ્યાર્થીએ ધો.૧ થી ૪ દરમિયાન માતૃભાષા ગુજરાતી અને રાષ્ટ્રભાષા હિન્દીનો પરિચય કેળવ્યો છે. અહીં અંગ્રેજી ભાષાના પ્રારંભિક પરિચય અને તેના વ્યાવહારિક જ્ઞાન માટેનો પ્રયાસ થયો છે. અહીં પ્રજ્ઞા અભિગમ અંતર્ગત વિકસિત કરવામાં આવેલ અભ્યાસ બિંદુઓ વિદ્યાર્થીઓની રુચિ, વય અને સાંપ્રત સમયને ધ્યાનમાં રાખીને નિર્માણ થયા છે. વર્ષ દરમિયાન આઠ જેટલા માઈલસ્ટોન દ્વારા વિદ્યાર્થી અંગ્રેજી ભાષાનો પ્રારંભિક પરિચય મેળવી પોતાની દક્ષતા કેળવે તેવો આશય શિક્ષકો પાસે રખાયો છે.

૨. ધો.૫ ના અભ્યાસ બિંદુ

- સામાન્ય સૂચનો
- પ્રારંભિક અભિવાદનો
- ચીજવસ્તુઓ અને સાધનિક સામગ્રીઓનો પરિચય
- સ્થાન/સ્થળદર્શક શબ્દો
- વ્યક્તિ પરિચય
- કાર્યસ્થળ પરિચય
- વસ્તુ પરિચય/ઉપયોગિતા
- માલિકી અને સંબંધ
- વ્યવસાયકારોના કાર્યસ્થળ અને સાધનિક સામગ્રીનો પરિચય
- થયેલી અને ચાલતી ક્રિયાઓનું વર્ણન

૩. આધાર સ્તંભરૂપ પ્રવૃત્તિઓ :

ભાષાના પાયારૂપ કૌશલ્યો કયા-કયા છે ?

આપે ઉપર જણાવેલ કૌશલ્યોને આધારે અંગ્રેજી ભાષાને સમૃદ્ધ કરવાની વિવિધ પ્રયુક્તિઓ જણાવો.

શ્રવણ	કથન	વાચન	લેખન

પ્રવૃત્તિ **વર્ગના ચાર સમાન જૂથ નિર્માણ કરી દરેક જૂથને ઉપરોક્ત ચર્ચામાં લીધેલ ચાર કૌશલ્યોને તેઓ કેવી રીતે વધુ સમૃદ્ધ કરશે તે માટે જૂથમાં ચર્ચા કરી લખવા કહો.**

૪. શબ્દભંડોળ :

અહીં વિદ્યાર્થીઓને શબ્દભંડોળના પરિચય, ઉપયોગ અને મહાવરા માટે વિવિધ પ્રયુક્તિઓ આપવામાં આવી છે. ગુજરાતી શબ્દોના અંગ્રેજી અર્થ શોધવા, પ્રવૃત્તિ દ્વારા શબ્દ શોધ, સ્થાનિક સામગ્રી દ્વારા શબ્દ નિર્માણ, ફ્લેશ કાર્ડ દ્વારા શબ્દ પરિચય. ચિત્રાત્મક શબ્દ પરિચય, શબ્દકોશ દ્વારા શબ્દ પરિચય અને શ્રવણ-કથનના વ્યવહારુ ઉપયોગ દરમિયાન પરિચયમાં આવતા લોન વર્ડ્સ શીખવવાનો પ્રયાસ થયો છે.

પ્રવૃત્તિ **આપેલી ચાર સાચી જોડણી માટે દરેકને ચાર ખોટા ઉદાહરણો લખો :**

Classroom : 1. klasrum 2. clasrum 3. klassroom 4. clasroom

Camel-Teacher-Elephant-Mango

૫. સમૂહ પ્રવૃત્તિ : વિદ્યાર્થીઓને વર્ષ દરમિયાન સમૂહમાં અંગ્રેજી ભાષાના વિવિધ ક્ષેત્રોનો પરિચય થાય તે માટે નીચે મુજબ પૂરક અભ્યાસ બિંદુઓને મૂકવામાં આવ્યા છે.

(a) પ્રાર્થના	(f) અભિવાદનો	(k) સપ્તાહના નામ	(p) શરીરના અંગો
(b) અભિનય ગીત	(g) આકારો	(l) રંગો	(q) પ્રાણીઓ
(c) વાર્તા	(h) શાળાના સાધનો	(m) ફળ	(r) પશુઓ
(d) સંખ્યા ઓળખ	(i) ગૃહોપયોગી સાધનો	(n) ફૂલ	(s) પક્ષીઓ
(e) સૂચનો	(j) મહિનાના નામ	(o) શાકભાજી	(t) જીવ-જંતુઓ

હિન્દી

હિન્દી આપણી રાષ્ટ્રભાષા છે. ગુજરાતી માધ્યમમાં હિન્દીને દ્વિતીય ભાષા તરીકે સ્વીકારવામાં આવી છે. હિન્દી ભાષા આપણી વ્યક્તિગત અને સામાજિક જીવન વિકાસ માટે ઉપયોગી છે. તેથી તે શીખવી આવશ્યક છે.

ભાષા શિક્ષણના મુખ્ય ઉદ્દેશ-શ્રવણ, કથન, વાચન અન લેખન છે. સાથે જ બાળકમાં સર્જનાત્મક, તાર્કિક ચિંતનનો વિકાસ અને ભાષાનો વ્યાવહારિક ઉપયોગ એ પણ મહત્ત્વના ઉદ્દેશ્ય છે. ભાષા શીખવાનો મુખ્ય સ્ત્રોત અર્થગ્રહણ અને અભિવ્યક્તિ છે. શ્રવણ અને વાચનથી અર્થગ્રહણ તથા કથન અને લેખનની અભિવ્યક્તિ થાય છે, તેનાથી આપણે સૌ વાકેફ છીએ. ધો.૪ એ હિન્દી શિક્ષણનું પ્રારંભિક સ્તર કોઈ શ્રવણ અને કથનનો મહત્તમ અભ્યાસ અતિ આવશ્યક છે, જ્યારે ધો.૫માં બાળકમાં ભાષાકીય કૌશલ્યનો વિકાસ થાય તે માટે ભાષાનું વ્યાવહારિક ઉપયોજન થાય, સાથે જ બાળક સર્જનાત્મકતાની સાથે તાર્કિક ચિંતન કરતો થાય તે જરૂરી છે.

પ્રવૃત્તિ - ૧

- ધોરણ : ૪ અને ધોરણ : ૫ના પ્રજ્ઞા સાહિત્યના અવલોકનના આધારે નીચેના ટેબલમાં નોંધ કરો.
- ‘હા’, ‘ના’ અથવા સંખ્યાથી માહિતીપૂર્ણ કરો.

સાહિત્ય	ધોરણ-૪	ધોરણ-૫
લેડર		
છાબડી		
માત્ર શિક્ષક-વિદ્યાર્થી માટેના કાર્ડ		
છ જૂથ અંતર્ગતના કાર્ડ		
વાચનમાળા		
અર્લીરીડર		
શિક્ષક આવૃત્તિ		
જુદા-જુદા એકમ અંતર્ગત ભાષા સામગ્રી		
સળંગ ભાષા સજ્જતા સામગ્રી		
પ્રગતિ માપન રજિસ્ટર		
સિમ્બોલ સંખ્યા		

પ્રવૃત્તિ - ૨ **નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.**

(૧) હિન્દી શિક્ષણ દરમિયાન વર્ગમાં હિન્દી ભાષામાં જ આદાન-પ્રદાન કરવું આવશ્યક છે ?

☐ સહમત ☐ અસહમત - શા માટે ?

(૨) હિન્દીમાં માનકવર્ણ/અંક લેખનનો મહાવરો કરાવવો જરૂરી છે ?

☐ સહમત ☐ અસહમત - શા માટે ?

(૩) શબ્દમાં લખો :

૧૭ ______ ૭૦ ______

(૪) દર્શાવેલ ઉદાહરણનો તફાવત લખો :

ઉદાહરણ :

ભાર - भार ______

માર - मार ______

(૫) ધો.૪માં બાળકને વધુમાં વધુ જૂથકાર્ય/સહપાઠી શિક્ષણ દ્વારા શીખવાની તક આપવી જોઈએ.

☐ સહમત ☐ અસહમત - શા માટે ?

પ્રવૃત્તિ-૩ **જૂથ કાર્ય**

- ધોરણ-૪ અને ધોરણ-૫નો શિક્ષક આવૃત્તિના આધારે અભ્યાસક્રમના મુખ્ય મુદ્દાઓ (ક્ષેત્રો) લખો.
- **ધોરણ-૪**

- ધોરણ-૫

____

____

____

____

____

પ્રવૃત્તિ - ૪ નિદર્શનના આધારે ધો.૪ હિન્દી કાર્ડના મુખ્ય શૈક્ષણિક મુદ્દા બ્લોકમાં લખી શૈક્ષણિક પ્રક્રિયા કેવી રીતે કરાવવી તે લખો.

શૈક્ષણિક મુદ્દા	

- **ધો.૫ હિન્દી માઈલસ્ટોન પરિચય**

  - હિન્દી ધો. પાંચના પ્રથમ માઈલસ્ટોનનો પરિચય મેળવીશું.

- **હેતુ :**

  – परिचित शब्द, सरल वाक्य, बाचतीत संवाद सुनकर और पढ़कर समज सकेंगे ।

  – 'क्या', 'कौन', 'क्यों', 'कब' और 'कैसे' वाले प्रश्नों को सुनकर और पढ़कर समझ सकेंगे ।

  – परिचित विषय के बारे में साहजिक रुप से बोल सकेंगे ।

  – सरल प्रश्नों के उत्तर दे सकेंगे ।

  – चित्र के स्थानिय परिवेश में पाई जानेवाली चीजों (सब्जी, फल, अनाज, यातायात को साधन, रसोईघर, पेड़, पौधे) की जानकारी प्राप्त कर सकेंगे ।

  – चित्र के आधार पर लेखन कर सकेंगे ।

  – सरल वाक्यों का मातृभाषा में अनुवाद कर सकेंगे ।

પ્રશ્ન-૧ કાર્ડનું મુખ્ય વિષયવસ્તુ શું છે ?

પ્રશ્ન-૨ આ અભ્યાસ કાર્ડનો મુખ્ય હેતુ શું છે ?

પ્રશ્ન-૩ દર્શાવેલ અભ્યાસ કાર્ડનો હેતુ કયું કૌશલ્ય શીખવવાનો છે ?

પ્રશ્ન-૪ દર્શાવેલ અભ્યાસકાર્ડ કયા જૂથમાં કરાવવું જોઈએ ? શા માટે ?

પ્રશ્ન-૫ આપેલ અભ્યાસકાર્ડ દ્વારા બાળકમાં કયા કૌશલ્યનો વિકાસ અપેક્ષિત છે ?

પ્રશ્ન-૬ આ કાર્ડ શિક્ષક સમર્થિત જૂથમાં શા માટે મૂકવામાં આવેલ છે ?

____

____

____

____

પ્રશ્ન-૭ આ કાર્ડ વિદ્યાર્થીએ લેખન કરવાનું છે. તેનાથી કયું કૌશલ્ય વિકસિત થશે ? શા માટે ?

____

____

____

____

પ્રશ્ન-૮ આ કાર્ડ અધ્યાપનચક્રના કયા તબક્કાનું છે ? કયા કૌશલ્યનો વિકાસ થશે ?

____

____

____

____

પ્રશ્ન-૯ આ કાર્ડમાં અધ્યાપન ચક્નો કયો તબક્કો સમાયેલ છે ? શા માટે ?

____

____

____

____

સપ્તરંગી પ્રવૃત્તિઓ : સર્વાંગીણ વિકાસની પ્રવૃત્તિઓ

પ્રજ્ઞા અભિગમ અંતર્ગત ધો. ૧ થી ૪માં ગુજરાતી, ગણિત, પર્યાવરણ અને ચોથા વિષય તરીકે સપ્તરંગી પ્રવૃત્તિઓ (Rainbow) વિષય શીખવવામાં આવે છે.

વિદ્યાર્થીના વ્યક્તિગત વિકાસમાં જેમ સાક્ષરી વિષયોનું મહત્ત્વછે, તેવી જ રીતે સપ્તરંગી પ્રવૃત્તિ વિષયનું પણ મહત્ત્વ છે. આ પ્રવૃત્તિઓમાં વિદ્યાર્થીએ પ્રાપ્ત કરેલ કૌશલ્યનો સીધો ઉપયોગ કે ફાયદો ગણિત, ગુજરાતી કે પર્યાવરણ વિષયમાં પણ મળે છે.

ધોરણ-૧થી કરાવવામાં આવી રહેલ પ્રવૃત્તિઓને આધારે તેના આગળના ધોરણોમાં કોઈ ચોક્કસ કૌશલ્ય કે ક્ષેત્રની પસંદગીમાં આગળ વધારવા તરફનો પ્રયાસ છે. અહીં વિદ્યાર્થીની બર્હિમુખી પ્રતિભાને પ્રતિપોષણ મળવાનું હોવાથી તે તેના રસના ક્ષેત્રને પસંદ કરી શકશે.

આ પ્રવૃત્તિઓ અને તેના સમગ્ર વ્યવસ્થા તંત્રને સમજીએ.

(૧) સપ્તરંગી મૉડ્યુલ પરિચય :

- મુખ્ય સાત વિભાગ
  - (૧) જાતે કરીએ
  - (૨) નીરખીએ
  - (૩) વાદ-સંવાદ
  - (૪) લીન રહીએ
  - (૫) પીછાણીએ
  - (૬) નાટક-નાટક
  - (૭) રાગ-રાગણી
  - દરેક વિભાગમાં ૧૦ પેટા વિભાગ

    દા.ત. (૧) જાતે કરીએ → ચીટકકામ → તરાહ પ્રવૃત્તિઓ

    → માટીકામ → તોરણકામ

    → કાગળકામ → મહોરા નિર્માણ

    → છાપકામ → કુતૂહલ પ્રેરક પ્રવૃત્તિઓ

    → સંગ્રહકામ → કટિંગ્સ

- ૧૦ પેટા વિભાગ પૈકી દરેક વિભાગમાં ૫-૫ પ્રવૃત્તિઓનું વર્ણન

  દા.ત. (૧) જાતે કરીએ - ચીટકકામ → ૧. ચાંદલા ચોંટાડવા

  ૨. આકાર ચોંટાડવા

  ૩. અંક/મૂળાક્ષર ચોંટાડવા

  ૪. આકૃતિમાં અનાજના દાણ ચોંટાડવા

  ૫. આકૃતિમાં રંગીન કાગળ ચોંટાડવા

- ## કુલ પ્રવૃત્તિ વિવરણ

મુખ્ય વિભાગ = 7

પેટા વિભાગ = $7 \times 10 = 70$

કુલ પ્રવૃત્તિ સંખ્યા : $7 \times 10 \times 5 = 350$

(૨) સપ્તરંગી પ્રવૃત્તિનું વર્ગકાર્ય

અહીં સપ્તરંગી પ્રવૃત્તિ પૈકી જુદા-જુદા વિભાગની ૩ પ્રવૃત્તિઓ દર્શાવી છે. તે અંગે નીચેની બાબતો ચર્ચા કરી નોંધો.

(૧) આકૃતિમાં અનાજના દાણા ચોંટાડવા (પ્રવૃત્તિ ક્રમ રેઈનબો મોડ્યુલ (૧-૧-૪)

પ્રશ્ન : આ પ્રવૃત્તિ માટેનું પૂર્વ આયોજન શું કરશો ? કઈ-કઈ સામગ્રી એકત્ર કરશો ?

પ્રશ્ન : આ પ્રવૃત્તિ ગુજરાતી-પર્યાવરણ કે ગણિત વિષય પૈકીના કયા-કયા સંભવિત એકમોની આસપાસ યોજવી જોઈએ ? કેમ ?

પ્રશ્ન : સમય મર્યાદા અને નિયત હેતુ સિદ્ધ થાય તે માટે આ પ્રવૃત્તિ વખતે વિદ્યાર્થીઓને કેવી રીતે કામ સોંપવું જોઈએ ?

પ્રશ્ન : આ પ્રવૃત્તિને અંતે તમે શું Output ઈચ્છો છો ?

(૨) પ્રાર્થનામાં શિષ્ટાચાર (પ્રવૃત્તિ રેઈનબો મોડ્યુલ ૪-૫-૪)

પ્રશ્ન : આ પ્રવૃત્તિ માટેનું પૂર્વ આયોજન શું કરશો ? સામગ્રીની જરૂરિયાત છે ?

પ્રશ્ન : આ પ્રવૃત્તિ ગુજરાતી, પર્યાવરણ, ગણિત, હિન્દી કે અંગ્રેજી વિષય પૈકીના કયા-કયા સંભવિત એકમોની આસપાસ યોજવી જોઈએ ? કેમ ?

પ્રશ્ન : આ પ્રવૃત્તિમાં સમય-મર્યાદાનું પરિણામ જરૂરી છે ? કેમ ?

પ્રશ્ન : આ પ્રવૃત્તિને અંતે તમે શું Output ઈચ્છો છો ?

(૩) વૃક્ષોના અભિનય ગીત (પ્રવૃત્તિ ક્રમ ૬/૩/૩)

પ્રશ્ન : આ પ્રવૃત્તિ માટેનું પૂર્વ આયોજન શું કરશો ? કઈ સામગ્રીની જરૂરિયાત પડશે ?

પ્રશ્ન : વૃક્ષોના અભિનય ગીત કયા વિષયના કયા એકમની આસપાસ વધુ ઉપયોગી બને ?

પ્રશ્ન : અભિનય ગીતમાં સ્થાનિક રિસોર્સનો કેવી રીતે ઉપયોગ થઈ શકે ?

પ્રશ્ન : આ પ્રવૃત્તિને અંતે તમે શું **Output** ઈચ્છો છો ?

- ચર્ચા :

પ્રશ્ન : ત્રણેય પ્રવૃત્તિઓમાં પૂર્વ આયોજનનું શા માટે મહત્ત્વ છે ?

પ્રશ્ન : પ્રવૃત્તિનું સંભવિત આયોજન જે-તે વિષય/એકમને ધ્યાનમાં રાખીને કરાવવાથી શું ફાયદો થાય ?

પ્રશ્ન : તમામ પ્રવૃત્તિઓમાં સાધન-સામગ્રીની જરૂરિયાત છે ? 'હા' કે 'ના' તો કઈ-કઈ ?

પ્રશ્ન : પ્રવૃત્તિને અંતે **Output**ને શા માટે ધ્યાને લેવું જોઈએ ?

(૩) સપ્તરંગી પ્રવૃત્તિ માપન રજિસ્ટર :

- આ અંગેની વિસ્તુત સમજ 'પ્રજ્ઞા સાહિત્ય પરિચય-ગોઠવણ'ના પ્રકરણમાં ક્રમ નં.૧૧ રેઈનબો રજિસ્ટરમાં આપેલ છે.
- સપ્તરંગી પ્રવૃત્તિ માપન રજિસ્ટરને આધારે તમામ ક્ષેત્રોની પ્રવૃત્તિ વર્ગમાં થાય તે જોવું.

(૪) સપ્તરંગી પ્રવૃત્તિ સમયપત્રક

- સપ્તરંગી પ્રવૃત્તિઓ ગણિતના વર્ગમાં રિશેષ પછીના સમયમાં કરાવવાની રહેશે.
- દરેક ટૂકડીને નીચે મુજબ સપ્તરંગી પ્રવૃત્તિ કરવાની થશે.

સોમવાર	મંગળવાર	બુધવાર	ગુરુવાર	શુક્રવાર	શનિવાર
ટુકડી-૨	ટુકડી-૧	ટુકડી-૨	ટુકડી-૧	ટુકડી-૨	ટુકડી-૧

(૫) સપ્તરંગી પ્રવૃત્તિ અને CCE

પ્રશ્ન : સપ્તરંગી પ્રવૃત્તિને આધારે પ્રોફાઈલમાં કઈ-કઈ બાબતની નોંધ કરવી જોઈએ ?

____

____

પ્રશ્ન : પોર્ટફોલિયોમાં સંગ્રહાયેલી વસ્તુઓના મૂલ્યાંકનથી આપણે શું જાણી શકીએ ?

____

____

____

પ્રશ્ન : સપ્તરંગી પ્રવૃત્તિને આધારે સંગ્રહાયેલી વસ્તુઓને વિષયશિક્ષણમાં કેવી રીતે ઉપયોગમાં લઈ શકીએ છીએ ?

____

____

____

- ધોરણ-૫ માં રેઈનબો વિષય શિક્ષક આવૃત્તિમાં મૂકાયેલ છે. જેમાં મુખ્યક્ષેત્રો અને પ્રવૃત્તિ નિર્દેશ કરવામાં આવેલ છે.
- ધોરણ-૫ માં કુલ ૭૦ પ્રવૃત્તિઓ મૂકવામાં આવેલ છે.

પ્રોફાઈલ-પોર્ટફોલિયો

વર્ગખંડમાં વિદ્યાર્થીની પ્રગતિ-વિકાસ અને તેના કાર્યની નોંધને આધારે તેની પરિચય આભા વર્ગશિક્ષક સમક્ષ હોવી જરૂરી છે. જેને પ્રોફાઈલ કહીશું. વર્ગખંડમાં કરેલ પ્રવૃત્તિના સંગ્રહ અથવા અન્ય રેકર્ડને સાચવવા જે ફાઈલ અથવા સંગ્રહિકા રાખવામાં આવે છે, તેને પોર્ટફોલિયો કહીશું.

(૧) પ્રસંગવર્ણન :

પ્રસંગવર્ણનને આધારે જવાબ લખો.

પ્રશ્ન : મૃત્યુ પામનાર વ્યક્તિ ફિલ્મોમાં કામ કરવાની ઈચ્છા ધરાવતો હતો તે શેના આધારે જાણી શકીશું ?

____

____

____

પ્રશ્ન : જો તેના શોખને કોઈ ફિલ્મ નિર્માતાએ તક આપી હોય તો ?

____

____

____

પ્રશ્ન : જ્યારે એ ફિલ્મી હિરોઈનો સાથે સંવાદ કરતો હોય તેવું વર્તન કરતો હતો ત્યારે લોકો તેને પાગલ માની કેમ હસી કાઢતા હતા ?

____

____

____

પ્રશ્ન : મૃત્યુ પામનાર વ્યક્તિની પ્રોફાઈલ ટૂંકમાં લખો.

____

____

____

____

____

____

____

પ્રશ્ન : તેની પ્રોફાઈલ કેવી રીતે જાણી શકાઈ ?

____

____

____

પ્રશ્ન : તેનો પોર્ટફોલિયો ક્યાં હતો ? કેવો હતો ?

(૨) નીચે આપેલ ફોટોગ્રાફ્સ પૈકી જેટલા વ્યક્તિને જાણતા હોય તેની પ્રોફાઈલ ટૂંકમાં લખો.

પ્રવૃત્તિ - ૨ આધારિત ચર્ચા :

પ્રશ્ન : તમે ૩ પૈકી કોના-કોના વિશેનો પરિચય લખી શકાય ?

પ્રશ્ન : તમે જેમના વિશેનો પરિચય લખી શક્યા તેમના વિશેની જાણકારી તમને ક્યાંથી મળી ?

પ્રશ્ન : તમે જેના વિશેનું લખાણ લખ્યું છે, તેમાં મુખ્ય મુદ્દા કયા હતા ?

તમે જેમના વિશે જાણતા હતા અને જેટલો પણ પરિચય લખ્યો તે તેમની પ્રોફાઈલ છે.

(૪) વિદ્યાર્થી પ્રોફાઈલ :

પ્રશ્ન : વિદ્યાર્થીની પ્રોફાઈલ શા માટે બનાવવી જોઈએ ?

પ્રશ્ન : વિદ્યાર્થી પ્રોફાઈલ તૈયાર કરતી વખતે, નિભાવતી વખતે કઈ-કઈ બાબતો ધ્યાનમાં રાખશો ?

પ્રશ્નોની ચર્ચાને આધારે વિદ્યાર્થીની આદર્શ પ્રોફાઈલનો નમૂનો તૈયાર કરો.

‘પ્રજ્ઞા’ વિદ્યાર્થી પ્રોફાઈલ (જૂન-૨૦૧૧થી શરૂ)

૧. વિદ્યાર્થીનું નામ : ....

૨. જન્મ તારીખ : ....

૩. જનરલ રજી. નં. : ....

૪. ઊંચાઈ અને વજન:

ધોરણ	ઊંચાઈ	વજન
૧		
૨		
૩		
૪		

૫. ગમતા ક્ષેત્રો : ....

....

....

૬. ઘરનું સરનામું : ....

....

ફોન નં. ....પીન કોડ ....

૭. પિતાનું નામ : ....

વ્યવસાય : ....

૮. માતાનું નામ : ....

વ્યવસાય : ....

નોંધ : પાછળના ફોર્મમાં દરેક માસમાં વિદ્યાર્થીના કુલ દિવસમાંથી હાજર દિવસ લખવાના છે અને માસનના અંતે વિષયવાર કયો માઈલસ્ટોન સિધ્ધ કર્યો તેનો ક્રમ લખવાનો છે.

શિક્ષણનો અધિકાર
સર્વ શિક્ષા અભિયાન
સૌ ભણે, સૌ આગળ વધે

વિદ્યાર્થીની અભ્યાસ પ્રોફાઈલ

ધોરણ : ૧ — વર્ષ :

માસ	જૂન	જુલાઈ	ઓગસ્ટ	સપ્ટે.	ઓક્ટો.	નવેમ્બર	ડિસેમ્બર	જાન્યુ.	ફેબ્રુઆરી	માર્ચ
હાજર દિવસ										
ગુજરાતી										
પર્યાવરણ										
ગણિત										

વાલીની સહી — વર્ગ શિક્ષકની સહી

ધોરણ : ૨ — વર્ષ :

માસ	જૂન	જુલાઈ	ઓગસ્ટ	સપ્ટે.	ઓક્ટો.	નવેમ્બર	ડિસેમ્બર	જાન્યુ.	ફેબ્રુઆરી	માર્ચ
હાજર દિવસ										
ગુજરાતી										
પર્યાવરણ										
ગણિત										

વાલીની સહી — વર્ગ શિક્ષકની સહી

ધોરણ : ૩ — વર્ષ :

માસ	જૂન	જુલાઈ	ઓગસ્ટ	સપ્ટે.	ઓક્ટો.	નવેમ્બર	ડિસેમ્બર	જાન્યુ.	ફેબ્રુઆરી	માર્ચ
હાજર દિવસ										
ગુજરાતી										
પર્યાવરણ										
ગણિત										

વાલીની સહી — વર્ગ શિક્ષકની સહી

ધોરણ : ૪ — વર્ષ :

માસ	જૂન	જુલાઈ	ઓગસ્ટ	સપ્ટે.	ઓક્ટો.	નવેમ્બર	ડિસેમ્બર	જાન્યુ.	ફેબ્રુઆરી	માર્ચ
હાજર દિવસ										
ગુજરાતી										
પર્યાવરણ										
ગણિત										

વાલીની સહી — વર્ગ શિક્ષકની સહી

(૫) વિદ્યાર્થી પોર્ટફોલિયો

પ્રશ્ન : વિદ્યાર્થી પોર્ટફોલિયો શા માટે બનાવવો જોઈએ ?

____

____

____

____

____

____

પ્રશ્ન : વિદ્યાર્થી પોર્ટફોલિયો તૈયાર કરતી વખતે કઈ-કઈ બાબતો ધ્યાનમાં રાખશો ?

____

____

____

____

____

____

(૬) પોર્ટફોલિયો પ્રોફાઈલ અને સતત સર્વગ્રાહી મૂલ્યાંકન.

પ્રશ્ન : વિદ્યાર્થીની પ્રોફાઈલમાં મૂકેલ ઊંચાઈ-વજનની નોંધ અને સતત સર્વગ્રાહી મૂલ્યાંકનનો શો અનુબંધ છે ?

પ્રશ્ન : એક વિદ્યાર્થી માઈલસ્ટોનની પ્રગતિમાં સરેરાશ બાળકો કરતાં પાછળ છે. પ્રોફાઈલની કઈ-કઈ બાબતોથી તમે તેનું મૂલ્યાંકન કરી શકશો ?

પ્રશ્ન : એક વિદ્યાર્થીના પોર્ટફોલિયોમાંથી જુદા-જુદા રંગના, આકારના, કદના બટન એકત્ર કરેલ જોવા મળે છે. સતત અને સર્વગ્રાહી મૂલ્યાંકનના ભાગરૂપે તમે તેની પ્રોફાઈલના ગમતા ક્ષેત્રોમાં શું નોંધ કરશો ?

પ્રશ્ન : એક બાળક ગામના ચોકમાં યોજાતા નવરાત્રિ મહોત્સવમાં ઉત્સાહભેર ભાગ લે છે. મદદ કરે છે, ગરબા રમે છે. વર્ગશિક્ષક તરીકે તમે તેની આ વિશિષ્ટ બાબત ધ્યાને લીધી. સતત અને સર્વગ્રાહી મૂલ્યાંકનના ભાગરૂપે તેની પ્રોફાઈલમાં શું નોંધ કરશો ?

પ્રશ્ન : પોર્ટફોલિયો પ્રોફાઈલ અપડેટ કરવી એટલે શું ?

વિદ્યાર્થી કાર્યનું પ્રદર્શન (ડિસ્પ્લે)

વિદ્યાર્થી વર્ગમાં જે કાંઈ કાર્ય કરે છે, તેને પૂરતું પ્રોત્સાહન મળે તે અત્યંત જરૂરી છે. વિદ્યાર્થી કાર્યને વર્ગખંડમાં ડિસ્પ્લે બોર્ડની મદદથી અથવા યોગ્ય જગ્યાએ મૂકી, પ્રદર્શિત કરીને પ્રોત્સાહન આપી શકાય.

'ડિસ્પ્લે' એ વર્ગકાર્યનો એક અત્યંત મહત્ત્વનો હિસ્સો હોવાથી તે અંગેની જાણકારી ઉપકારક બનશે.

પ્રશ્ન : વર્ગખંડમાં વિદ્યાર્થી અને શિક્ષક, વિદ્યાર્થી અને વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે કઈ-કઈ બાબતો ઉપર કાર્ય થાય છે ?

પ્રશ્ન : વિદ્યાર્થી દ્વારા વર્ગમાં કઈ-કઈ પ્રવૃત્તિઓ થાય છે ?

પ્રશ્ન : આ પ્રવૃત્તિઓ પૈકી કઈ-કઈ પ્રવૃત્તિઓ અન્ય વિદ્યાર્થીઓ, વાલીઓને બતાવવાથી વિદ્યાર્થીને પ્રોત્સાહન આપી શકાય ?

પ્રશ્ન : તમારા વર્ગના ૩ વિદ્યાર્થીઓએ નીચે મુજબ પ્રવૃત્તિઓ કરેલ છે. તે વિદ્યાર્થીઓને પ્રોત્સાહન માટે તમે તેને ક્યાં-ક્યાં મૂકશો ?

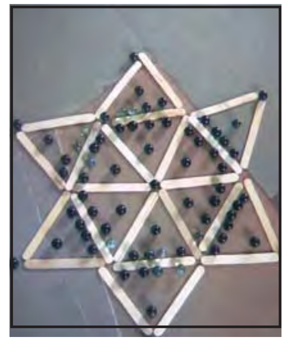

ફોટા-૧ની પ્રવૃત્તિ ____________________

ફોટા-૨ની પ્રવૃત્તિ ____________________

ફોટા-૩ની પ્રવૃત્તિ ____________________

પ્રશ્ન-૩ દર્શાવેલ ત્રણેય ફોટાઓમાં મુખ્ય શો ભેદ છે ?

____

____

____

____

____

ટુડી/થ્રીડી નમૂના ડિસ્પ્લે

ચિટકકામ રંગકામ ડિસ્પ્લે

રંગકામ-છાપકામ ડિસ્પ્લે

થ્રીડી નમૂનાનું ડિસ્પ્લે

થ્રીડી નમૂનાનું ડિસ્પ્લે

ભીંત ઉપર અને સ્ટેન્ડ ઉપર ડિસ્પ્લે

કબી હૉલ

અનાજ-કઠોળનું ડિસ્પ્લે

ભૌતિક આકારનું ડિસ્પ્લે

પ્રશ્ન-૪ વિદ્યાર્થીએ કરેલ કાર્યનું પ્રદર્શન/ડિસ્પ્લે કરવાથી શું ફાયદો થાય ?

____

____

____

____

____

પ્રશ્ન-૫ વિદ્યાર્થીકાર્યના પ્રદર્શન (ડિસ્પ્લે) દરમિયાન કઈ-કઈ બાબતોને ધ્યાને રાખવી જોઈએ ?

____

____

____

____

____

નીચે જણાવ્યા પ્રમાણે બાળકના કાર્યો પ્રદર્શિત કરી શકાય.

- વર્ગમાં ભાષા, પર્યાવરણ અને ગણિત વિષયમાં વિદ્યાર્થીઓ કેટલીક સામગ્રી બનાવે છે. આ સામગ્રી (પ્રવૃત્તિ) પૈકી દ્વિપરિમાણીય સામગ્રી અથવા કૃતિઓને ડિસ્પ્લે બોર્ડ પર મૂકી શકાય.
- 'રેઈનબો' અંતર્ગત ચિત્રકામ, ચીટકકામ, રંગપૂરણી જેવા ક્ષેત્રોમાં કરેલા કામને ડિસ્પ્લે કરવું જોઈએ.
- 'રેઈનબો' અંતર્ગત વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા બનતી ત્રિપરિમાણીય કૃતિઓ જેવી કે માટીકામ, મોડેલ વગેરે સામગ્રીને વર્ગમાં કોઈ જગ્યાએ ગોઠવી પ્રદર્શિત કરી શકાય.
- અઠવાડિયામાં એકાદ વખત પાંચ-છ વિદ્યાર્થીઓની વર્કબુકનું પ્રદર્શન યોજી શકાય. દરેક વિદ્યાર્થી તેને જુએ એને વર્કબુકની ઉત્તમ સ્થિતિ જાણી શકે.
- માસને અંતે વાલી મિટિંગ યોજી વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા થયેલ પ્રવૃત્તિ/કાર્યોનું નિદર્શન કરાવી શકાય.

વિદ્યાર્થી દ્વારા થયેલ ડિસ્પ્લેકાર્યની કૃતિઓ/પ્રવૃત્તિઓને પોર્ટફોલિયોનો ભાગ બનાવી તેમાં સંગ્રહ કરવો.

પ્રજ્ઞા અભિગમ અને આપણી ભૂમિકા

શિક્ષકની ભૂમિકા

૦ માઈલસ્ટોન ૦ કાર્ડથી શરૂ કરી, પૂર્વજ્ઞાનની ચકાસણી કરી વિદ્યાર્થીની ક્ષમતા જાણવી. વિદ્યાર્થીની ક્ષમતાની નોંધ મૂલ્યાંકનપત્રમાં કરી, બાળકને કયા માઈલસ્ટોન તરફ લઈ જવો છે તે નક્કી કરવું.

- જૂથ બનાવવા (ધો.૧ અને ધો.૨નો મિશ્ર સમૂહ)
- જૂથ વ્યવસ્થા કરી નિયમન કરવું.
- છાબડી, લેડર, મૂલ્યાંકન સામગ્રી યોગ્ય સ્થાને મૂકવી.
- આપેલ સામગ્રીનો યથા યોગ્ય સૂચના અનુસાર ઉપયોગ કરવો અને કરાવવો.
- જરૂર પડે ત્યાં સ્થાનિક પર્યાવરણને ધ્યાને લઈ આસપાસની સામગ્રીનો (મૂર્તવસ્તુઓ) ઉપયોગ કરવો.
- જૂથ-૧માં જાતે ઉપસ્થિત રહેવું તેમજ તમામ જૂથ- (જૂથ ૨ થી ૬) પર નજર રાખવી, ફેસિલિટેટર તરીકેની ભૂમિકા ભજવવી.
- સતત સર્વગ્રાહી મૂલ્યાંકન કરી તેની નોંધ અનુરૂપ પત્રકમાં કરતા રહેવું.
- સમુદાય તેમજ વાલીઓનો સહયોગ મેળવવો.
- નૂતન અભિગમો અપનાવવા.
- ધોરણ-૧ અને ધોરણ-૨ના બાળકોનું મિશ્ર જૂથ બનાવી વર્ગ રજિસ્ટર તૈયાર કરવું.
- તમામ વિદ્યાર્થીઓને ૦ કાર્ડથી શરૂઆત કરી તપાસવા, મૂલ્યાંકનમાં જ્યાં અટકે છે ત્યાંથી આગળના માઈલસ્ટોન તરફ લઈ જવો.
- છાબડી પ્રમાણે બેઠકવ્યવસ્થા થતા કાર્ડના પ્રતીકોથી માહિતગાર કરવા.
- પ્રાપ્ત સામગ્રી તથા બાળકોએ તૈયાર કરેલા નમૂનાની યોગ્ય ગોઠવણી કરવી.
- વર્કબુકમાં નોંધેલી બાબતોને તરત તપાસી વિદ્યાર્થીઓને તે અંતર્ગત માર્ગદર્શન આપવું.
- મૂલ્યાંકન દરમિયાન જો વિદ્યાર્થીઓની કચાશ જોવા મળે તો તે મુદ્દાઓનું ઉપચારાત્મક કાર્ય કરવું.
- જે વિદ્યાર્થીઓ માઈલસ્ટોન સિદ્ધ કરે તે તેના પ્રગતિમાપનમાં નોંધ કરી તેને આગળના માઈલસ્ટોનનનું કાર્ડ લેવા જણાવવું.
- સમયપત્રક અનુસાર પ્રવૃત્તિ તથા વિષયો લેવા અને તેને વિષય અનુસાર અલગ અલગ વર્ગમાં મોકલવા.
- શિક્ષક બાળકે લાવેલ કાર્ડ સમજાવશે તથા બાળકની આગળની પ્રવૃત્તિનો પ્રારંભ કરાવશે.
- અનિયમિત કે સતત ગેરહાજર રહેતા વિદ્યાર્થીના વાલીનો સંપર્ક કરી વિદ્યાર્થીને નિયમિત કરવા.
- સ્લો લર્નર તેમજ વિકલાંગ વિદ્યાર્થી પ્રત્યે વિશેષ ધ્યાન આપવું.

મુખ્ય શિક્ષકની ભૂમિકા

વર્ગ કક્ષાએ :

- મુખ્ય શિક્ષકે પૂર્વગ્રહ રાખ્યા સિવાય, શિક્ષણને સમર્પિત, ઉત્સાહી અને હકારાત્મક વલણ ધરાવતા શિક્ષકની નિમણૂંક કરવી.
- મુખ્ય શિક્ષકે દરરોજ પ્રજ્ઞા વર્ગની મુલાકાત લઈ, પ્રજ્ઞા શિક્ષકને પ્રોત્સાહિત કરવા.
- શાળાના વર્ગો પૈકી પ્રજ્ઞા વર્ગની તમામ ભૌતિક સુવિધાઓ પૂર્ણ થાય, તેની વ્યવસ્થા કરવી.
- બાળકો માટે બેઠક વ્યવસ્થામાં જરૂરી સામગ્રી પૂરી પાડવી.
- શિક્ષકને ટી.એલ.એમ. નિર્માણ કરવામાં નાણાંની જરૂર હોય. તો શાળા વિકાસ ગ્રાન્ટનો જરૂરિયાત મુજબ ઉપયોગ કરવો.
- જરૂર જણાય ત્યાં ટી.એલ.એમ. નિર્માણ રચના અને ઉપયોગ અંગે જરૂરી માર્ગદર્શન આપવું.
- દર માસે બાળકોના પ્રગતિ રિપોર્ટનું અવલોકન કરશે, શિક્ષકને જરૂર હશે ત્યાં માર્ગદર્શન અને પ્રોત્સાહિત કરશે.
- વર્ગખંડમાં પ્રોફાઈલ/પોર્ટફોલિયોનું અવલોકન કરી જરૂરી માર્ગદર્શન આપશે.

શાળા કક્ષાએ :

- મુખ્ય શિક્ષક વાલી તથા શિક્ષકોને 'પ્રજ્ઞા'' અભિગમ પ્રત્યે વિશ્વાસમાં લેશે, માર્ગદર્શન અને જરૂરી સૂચનાઓ આપશે.
- 'પ્રજ્ઞા' અભિગમ એ કોઈ એક શિક્ષક પૂરતો ન રહેતાં, સમગ્ર શાળાનો અભિગમ બની રહે એવો માહોલ ઊભો કરવાનો રહેશે.
- સમિતિઓની મિટિંગ દરમિયાન વાલીઓને પ્રજ્ઞા અભિગમથી વાકેફ કરશે.
- સતત ગેરહાજર રહેતાં બાળકોનાં વાલીઓનો સંપર્ક કરી, બાળકો શાળામાં હાજર રહે તેવું વાતાવરણ નિર્માણ કરવું.
- મુખ્ય શિક્ષકે મોનીટરિંગ કરતાં મોટીવેટરની ભૂમિકા ભજવવાની છે.
- મુખ્ય શિક્ષકે પ્રજ્ઞા અભિગમનો પરિચય મેળવવો જોઈએ.

ભૂમિકા :

- મુખ્ય શિક્ષકનું પ્રજ્ઞા અભિગમ પ્રત્યે હકારાત્મક વલણ હોવું જોઈએ. પ્રજ્ઞા સંદર્ભે શિક્ષકને મૂંઝવતા પ્રશ્નોનું નિરાકરણ લાવવાની શક્તિ વિકસાવવી.
- શાળાના અન્ય શિક્ષકોને પણ પ્રજ્ઞા અભિગમ પ્રત્યે જાગૃત કરવા.
- શાળાના ડિસ્પ્લેબોર્ડનો યોગ્ય ઉપયોગ થાય તેનું નિરીક્ષણ રાખશે.
- વાલી મિટિંગમાં બાળકોના પ્રોફાઈલ/પોર્ટફોલિયોની માસમાં એકાદવાર ચર્ચા કરવી જોઈએ.
- પ્રજ્ઞા અભિગમનો અભ્યાસ કરી તે સંદર્ભે જરૂરી સૂચનો અને માર્ગદર્શન આપશે.

સી.આર.સી.કો ઓર્ડિનેટરની ભૂમિકા

વર્ગકક્ષાએ :

- સી.આર.સી.કો.ઓર્ડિનેટરે દર અઠવાડિયે પ્રજ્ઞા શાળાની વિઝિટ કરવી.
- વિઝિટ દરમિયાન સી.આર.સી.કો. ઓર્ડિનેટરે મોનીટર તરીકે નહિ પરંતુ મોટીવેટર તરીકે કાર્ય કરવું.
- જે-તે વર્ગમાં ઓછોમાં ઓછી ૩૦ મિનિટ બાળકો-શિક્ષક સાથે બેસીને દરેક પ્રક્રિયામાં ભાગ લેવો જોઈએ.
- પ્રજ્ઞા વર્ગખંડના ભૌતિક તેમજ શૈક્ષણિક વાતાવરણ નિર્માણમાં મદદ કરવી.
- સૂક્ષ્મ અવલોકન દ્વારા કયા બાળકો પોતાની ગતિથી આગળ વધતા નથી. તે શોધી શિક્ષક સાથે મળી યોગ્ય ઉપચારાત્મક કાર્ય કરવું.
- અન્ય શાળામાં મળેલી સિદ્ધિનું શેરિંગ કરી, જે-તે શાળાના પ્રજ્ઞાશિક્ષકને મોટીવેટ કરવા.
- વર્ગમાં પૂરતી સામગ્રી મળી રહે તે માટે વ્યવસ્થા કરવી.
- દર માસે બાળકોની પ્રગતિ રિપોર્ટની નોંધ રાખવી તથા તે અનુસંધાને જરૂરી કાર્યવાહી કરવી.
- શિક્ષકને ફેસિલિલેટેર બનવા માટે પ્રેરણા આપવી.
- વર્ગમાં પ્રોફાઈલ, પોર્ટફોલિયો ચેક કરતાં રહી, યોગ્ય માર્ગદર્શન આપવું. ડિસ્પ્લે બોર્ડનો યોગ્ય ઉપયોગ થાય તે જોવું.

શાળા કક્ષાએ :

- આચાર્ય સાથે મળી પ્રજ્ઞા વર્ગની યોગ્ય પસંદગી કરવી, જ્યાં હવા-ઉજાસ પૂરતા હોય તે વર્ગ ભૌતિક રીતે પ્રજ્ઞા વર્ગ તરીકે વિકસાવી શકાય.
- આચાર્યને અભિગમ પ્રત્યે પોઝિટીવ બનાવી સમગ્ર અભિગમનો ખ્યાલ આપવો.
- આચાર્યને પ્રજ્ઞા વર્ગ શિક્ષકો માટે ફેસિલિલેટર બનવા માટે પૂરતી પ્રેરણા અને માર્ગદર્શન આપવું.
- પ્રજ્ઞા વર્ગ શિક્ષકની કામગીરીની માહિતી આચાર્યને સમજાવી અન્ય કોઈ કામગીરી તેને ન સોંપવા સમજાવવા.
- પ્રજ્ઞા વર્ગમાં પૂરતી સુવિધી ઊભી કરાવવા તથા ગ્રાન્ટના વપરાશ માટે પૂરતું માર્ગદર્શન આપવું.
- શાળાના અન્ય શિક્ષકોને પણ પ્રજ્ઞા અભિગમની સમજૂતી આપવી તથા પ્રજ્ઞા અભિગમ સમગ્ર શાળાનો છે, તેમ વાતાવરણ નિર્માણ કરવા પ્રયત્નો કરવા.
- વિવિધ સમિતિઓની બેઠકમાં અભિગમની જાણકારી આપી કોમ્યુનિટી મોબિલાઈઝેશન કરવું, જેથી સમાજ તરફથી પૂરતો સહકાર મળે.

ક્લસ્ટર કક્ષાએ :

- સી.આર.સી. મિટિંગમાં પ્રજ્ઞા અભિગમનો ખ્યાલ આપવો.
- પ્રજ્ઞા શાળામાં જરૂરી સાહિત્ય માટે યોગ્ય સૂચનાઓ આપવી. પ્રજ્ઞા શિક્ષકોની એક્સપોઝર વિઝિટ કરી મોટીવેટર તરીકેની કામગીરી કરવી.

- સી.આર.સી. કક્ષાએ ઉકેલાતી ન હોય તેવી સમસ્યાઓ માટે બી.આર.સી., બી.આર.પી., પ્રજ્ઞા અને ટીચર ટ્રેનિંગ કો.ઓર્ડિનેટરને જાણ કરી તેનો યોગ્ય ઉકેલ મેળવવો.
- પ્રજ્ઞા વર્ગની પ્રગતિનું રિપોર્ટિંગ કરવું.
- પ્રજ્ઞા બાબતે બી.આર.સી. કક્ષાએથી મળતી સૂચનાઓનું અમલીકરણ કરવું.

બી.આર.સી.કો. ઓર્ડિનેટરની ભૂમિકા

- પોતાના બ્લોકમાં ચાલતા પ્રજ્ઞા વર્ગોની મુલાકાત લઈ, સતત પ્રેરણા, પ્રોત્સાહન પૂરાં પાડવાં.
- બ્લોકના વર્ગોની આંકડાકીય માહિતી રાખવી.
- રાજ્ય, ડિસ્ટ્રીક્ટ કોર ટીમ સાથે સંકલનમાં રહી શિક્ષકોને માર્ગદર્શન આપવું.

પ્રજ્ઞા બી.આર.પી.ની ભૂમિકા

- પ્રજ્ઞા અભિગમથી સંપૂર્ણ વાકેફ થવું.
- પ્રજ્ઞા અભિગમ સંદર્ભે તાલુકાની તમામ શાળાની માહિતી બી.આર.પી. પ્રજ્ઞા પાસે હોવી જોઈએ.
- મહિનામાં તાલુકાની તમામ પ્રજ્ઞા શાળાની મુલાકાત ફરજિયાત લેવી.
- મુલાકાતના દિવસે પ્રજ્ઞાના તમામ વર્ગોનું ફરજિયાત અવલોકન કરવું.
- પ્રજ્ઞા શિક્ષકોને જરૂરી માર્ગદર્શન આપવું.
- સૂચનાત્મક બાબતોનું લિસ્ટિંગ કરી દર અઠવાડિયે તાલુકા/જિલ્લા મથકેથી આ સમસ્યાઓનું માર્ગદર્શન (યોગ્ય) મેળવી, જે-તે શાળાને યોગ્ય માર્ગદર્શન આપવું.
- બ્લોકની તમામ શાળાઓની લેટેસ્ટ, અપડેટ માહિતી બી.આર.પી. પ્રજ્ઞા પાસે હોવી જોઈએ.
- પ્રજ્ઞા અભિગમ અંતર્ગત તમામ સાહિત્યની જાણકારી હોવી જોઈએ.
- તમામ એકમો, ક્ષણતાઓ, વિધાનો અને તેની સિદ્ધિ અર્થે કરાવના થતા કામો/કાર્યો/પ્રયાસોની નોંધ તેઓ પાસે હોવી જોઈએ.
- બી.આર.પી. પ્રજ્ઞાએ બ્લોક લેવલે આપવાની તાલીમો અંગેની તૈયારી અને એક્સપર્ટ તરીકેની ભૂમિકા ભજવવાની રહેશે.
- જે શાળાની મુલાકાત લીધેલ હોય તેનો ડિટેઈલ રિપોર્ટ બ્લોકમાં રજૂ કરવાનો રહેશે.
- માસિક મિટિંગમાં હાજરી આપવાની રહેશે.
- વિષયો શીખવતા શિક્ષકોની યાદી, તેઓનું કૌશલ્ય, ખાસિયત વગેરેની નોંધ બી.આર.પી. પ્રજ્ઞા પાસે હોવી જોઈએ.
- પોતાના વિષયમાં કંઈક નવું ઈનોવેશન સ્વીકારવાની અને ઈનોવેશન કરવાની સદા તત્પરતા દાખવતા હોવા જોઈએ.
- પોતાના વિષયમાં તજજ્ઞતા ધરાવતા શિક્ષકોની યાદી તેની પાસે હોવી જોઈએ.

કોમ્યુનિટી મોબિલાઈઝેશન

પ્રજ્ઞા અભિગમ આધારિત શિક્ષણકાર્ય સમુદાય માટે નવી બાબત છે. વિદ્યાર્થીની શીખવાની અને શિક્ષકની શીખવવાની પદ્ધતિમાં ફેરફાર થવાથી વાલી સમુદાયમાં પ્રજ્ઞા અભિગમ માટેની જાણકારી/સમજ બનવી જરૂરી છે.

- પ્રજ્ઞા વર્ગમાં અભ્યાસ કરતાં વાલી સાથે ક્યારે-ક્યારે બેઠક યોજવી જોઈએ ?

- વર્ષના પ્રારંભમાં વાલી બેઠકમાં તમે વાલી સમક્ષ કયા-કયા મુદ્દાઓની ચર્ચા યોજશો ?

- પ્રજ્ઞાવર્ગમાં શૈક્ષણિકકાર્ય શરૂ થયા પછી સમયાંતરે વાલી બેઠક બોલાવીએ તો તેમાં મુખ્ય કયા-કયા મુદ્દાઓની ચર્ચા કરવી જોઈએ ?

પ્રવેશોત્સવ, ગુણોત્સવ કે શાળાના અન્ય કોઈ કાર્યક્રમ સમયે વાલીઓને જાણકારી માટે પ્રજ્ઞા અભિગમ વિશે સમજ આપવી.

આમ પણ કરી શકાય...

- વાલી બેઠક પૂર્વે ટૂંકી નિમંત્રણ પત્રિકા/એજન્ડા પત્ર મોકલી શકાય.
- માત્ર શિક્ષકો, આચાર્યોને બદલે બાળકો વ્યક્ત થાય તો ઉત્તમ.
- વાલી બેઠકમાં બી.આર.પી. પ્રજ્ઞા અને સી.આર.સી. કો-ઓર્ડિનેટરને ઉપસ્થિત રાખી શકાય.

FAQs

પ્રજ્ઞાવર્ગમાં કાર્ય કરતી વખતે કેટલીક વાર વિવિધ પ્રશ્નો ઉદ્‌ભવવા સંભવ છે. તાલીમના વિવિધ વિષયોમાં મોટા ભાગની પ્રક્રિયા દ્વારા પ્રશ્નોના ઉકેલ માટે માર્ગદર્શન આપવામાં આવેલ છે. આ ઉપરાંત અન્ય પ્રશ્નો અને તેના ઉત્તરો વર્ગખંડામાં કાર્ય વધુ કરતી વખતે મદદ કરશે.

(૧) એક કાર્ડ પર એકથી વધુ વિદ્યાર્થી આવે તો શું કરશો ?

- એક કાર્ડ પર એકથી વધુ વિદ્યાર્થી આવે તો તેમની રસ, રુચિ અને જરૂરિયાતના સંદર્ભમાં મહાવરો કરાવવો. ચેલેન્જિંગ ટાસ્ક આપી વિદ્યાર્થીને કાર્ડ પર એક સાથે આગળ વધવાની ગતિને નિયંત્રિત કરવી. આમ છતાં બંને સાથે આગળ વધે તો તે કાર્ડને શીખવા માટેની જરૂરી સામગ્રી એક કરતાં વધુ રાખવી.

(૨) નોનપ્રજ્ઞા શાળામાંથી આવેલા વિદ્યાર્થીને કયા માઈલસ્ટોન પર મૂકશો ?

- નોનપ્રજ્ઞા શાળામાંથી આવેલા વિદ્યાર્થીનું નામ LCમાં દર્શાવેલ ધોરણને આધારે જે-તે ધોરણના રજિસ્ટરમાં નોંધવું. તેના પૂર્વજ્ઞાનને તપાસી જે-તે વિષયમાં માઈલસ્ટોન પર મૂકી તેના અભ્યાસની શરૂઆત કરવી. જેમ કે ધોરણ-૨માં પ્રવેશ મેળવેલ વિદ્યાર્થીને ગણિતમાં કયા માઈલસ્ટોનથી અભ્યાસ શરૂ કરાવવો ? આવા વિદ્યાર્થીને શ્રેણી-૧થી ૫ માઈલસ્ટોનના શાહમૃગના કાર્ડ તેમ જ બિલોરીકાચના સિમ્બોલવાળી વિભાગીય પુનરાવર્તન કસોટી લઈ તેને ઉપચારાત્મક કાર્ય કરી આગળ વધારવા.

(૩) પ્રજ્ઞાવર્ગનો વિદ્યાર્થી શાળા છોડી બીજી શાળામાં જાય ત્યારે તેના LCમાં ધોરણની નોંધમાં શું લખશો ?

- પ્રજ્ઞાવર્ગનો વિદ્યાર્થી શાળા છોડી બીજી શાળામાં જાય ત્યારે તેના LCમાં જે-તે ધોરણના રજિસ્ટરમાં તેનું નામ બોલાવું હોય તે ધોરણનો ઉલ્લેખ કરવો. સામાન્ય વર્ગના વિદ્યાર્થીની જેમ જ તેના ધોરણની નોંધ LCમાં કરવી.

(૪) ૧ થી ૫ ધોરણની શાળામાં ફક્ત બે જ શિક્ષક હોય ત્યાં પ્રજ્ઞા વર્ગની વ્યવસ્થા કઈ રીતે કરશો ?

- ૧ થી ૫ ધોરણની પ્રજ્ઞાશાળામાં એક શિક્ષકે ધોરણ-૧ અને ૨નું યુનિટ ચલાવવું. જેમાં પહેલાં દિવસે ગુજરાતી-પર્યાવરણ અને બીજા દિવસે ગણિત-રેઈનબો વિષય લેવા.
- બીજા શિક્ષકે ધોરણ ૩-૪નું યુનિટ લેવું. જેમાં ધોરણ-૫ના વિદ્યાર્થીઓને બેસાડવા. શીખવવાના સમાન અધ્યયન વિષયો અને ક્ષેત્રો વખતે ધો.૩-૪-૫ને સાથે જોડવું.
- જો આવી શાળામાં ધો. ૧ થી ૪માં વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા ઓછી હોય તો એક શિક્ષકે ધોરણ ૧ થી ૪ના વિદ્યાર્થીઓને છાબડી મુજબ બેસાડી પ્રજ્ઞાવર્ગનું સંયુક્ત યુનિટ ચલાવવું. બીજા શિક્ષકે ધોરણ-૫ લઈને શાળાનું વહીવટીકાર્ય પણ ચલાવી શકે.

(૫) ધોરણ-૫માં પ્રજ્ઞાવર્ગમાં યુનિટ કેવી રીતે ગણવું.

- જે શાળામાં ધોરણ-૫નો એક જ વર્ગ હોય ત્યાં એક જ શિક્ષક આધારિત એક યુનિટ ચલાવવું. જેમાં એક જ શિક્ષક તમામ વિષયો શીખવશે.

- જે શાળામાં ધોરણ-૫ના બે વર્ગ હોય ત્યાં ઉપર મુજબ બે અલગ-અલગ યુનિટ ચલાવવા.
- આ ઉપરાંત જો એક શાળાના બે શિક્ષકો અને યુનિટના વિદ્યાર્થીનો વિષય શિક્ષણ આધારે (ધોરણ-૧ થી ૪ પ્રજ્ઞા અભિગમ) શીખવી શકે.

(૬) ધોરણ-૧ અને ૨ તથા ધોરણ-૩ અને ૪માં ઓછી સંખ્યા (એક જ ટૂકડી જેટલી) હોય તો કેટલા શિક્ષકોથી એક યુનિટ ચલાવી શકાય ?

- ધોરણ-૧ અને ૨ તથા ધોરણ ૩-૪માં ઓછી સંખ્યા હોય તો એક જ શિક્ષકે એક જ રૂમમાં ત્રણ રેક ગોઠવી, ત્રણેય વિષયની છાબડીઓ તેમ જ સાહિત્ય ત્યાં લગાવી પ્રજ્ઞાવર્ગનું વ્યવસ્થાપન કરવું.

(૭) પ્રજ્ઞાવર્ગનો શ્રેણી-૩માં અભ્યાસ કરતો વિદ્યાર્થી બીજી શાળામાં અભ્યાસ કરવા માટે શાળા છોડી જાય તો વર્ગ શિક્ષક/વિષયશિક્ષક તરીકે તમે કઈ બાબતો આપશો અને તેમાં શાની નોંધ કરશો ?

- પ્રજ્ઞાવર્ગમાં શ્રેણી-૩માં અભ્યાસ કરતો વિદ્યાર્થી બીજી શાળામાં અભ્યાસ કરવા જાય તો વર્ગશિક્ષક/વિષયશિક્ષકે પ્રગતિમાપન રજિસ્ટરને આધારે તેની પ્રોફાઈલમાં માસવાર પ્રગતિની કરેલ નોંધ તથા તેમાં તેણે કેટલો અભ્સાયપૂર્ણ કરેલ છે તેની નોંધ આપવી.

(૮) એક વિદ્યાર્થી ધોરણ-૧માં અભ્યાસ કરે છે. વર્ષાન્તે તેણે ગણિતમાં સાત જ માઈલસ્ટોન પૂર્ણ કર્યાં. નવા સત્રથી આ વિદ્યાર્થીનું નામ કયા ધોરણના રજિસ્ટરમાં લખશો ? ગણિત વિષયમાં તેના શિક્ષણની શરૂઆત કયા માઈલસ્ટોનથી કરવી ?

- નવા સત્રથી આ વિદ્યાર્થીનું નામ ધોરણ-૨ના હાજરીપત્રકમાં નોંધવું. આ વિદ્યાર્થીએ ગણિતમાં સાત માઈલસ્ટોન પૂર્ણ કરેલ હોવાથી સત્રની શરૂઆતમાં તેનો અભ્યાસ ૮માં માઈલસ્ટોનથી શરૂ કરવાનો રહેશે.

(૯) પ્રજ્ઞા અંતર્ગત મળતી શિક્ષક ગ્રાન્ટનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરવો ?

- પ્રજ્ઞા અંતર્ગત મળતી શિક્ષક ગ્રાન્ટનો ઉપયોગ સપ્તરંગી પ્રવૃત્તિ માટે રો-મટિરિયલ્સ ખરીદવા, પેન્સિલ, રબર, શાર્પનર જેવી પાયાની જરૂરી શૈક્ષણિક સામગ્રી, પોર્ટફોલિયો-પ્રોફાઈલ તૈયાર કરવા તેમજ TLM સામગ્રી નિર્માણ માટે કરવો. ખરીદીના બિલ/વાઉચર યોગ્ય નિયમાનુસાર નિભાવવાના રહેશે.

(૧૦) પ્રજ્ઞાવર્ગ લેતા શિક્ષકોએ 'ADEPTS' અંતર્ગત નોંધપોથી નિભાવની કે નહીં ?

- પ્રજ્ઞાવર્ગો લેતા શિક્ષકોએ 'ADEPTS' અંતર્ગત આપવામાં આવેલી નોંધપોથી નિભાવવાની રહેશે. સામાન્ય વર્ગ લેતા શિક્ષકોની જેમ જ 'ADEPTS'ની માહિતી નોંધવાની રહેશે.